

Основа за хронологията на Новия завет

I. Въведение

СЪБИТИЯТА, записани в Новия завет, са се случили през 1-ви век от нашата ера – период, за който хронологията на Римската империя е добре установена – но датите им не могат да бъдат установени безспорно, защото авторите не са ни дали достатъчно информация. Единственото споменаване в Новия завет на конкретна година (15-та година на Тиберий) е било обект на различни тълкувания. Посланията нямат датиращи граници, а авторите на евангелията са се интересували повече от значението на събитията, отколкото от тяхното датиране.

Съвременните учени понякога пишат догматично за хронологията на живота на Христос, но техните писания се основават на субективни интерпретации на доказателства, които не са достатъчно ясни, за да бъдат убедителни. Читателят на този коментар ще открие, че въпреки че авторите на Новия завет предоставят достатъчно времеви данни, за да покажат, че не са били в несигурност, те не ни дават достатъчно, въз основа на което да реконструираме повече от приблизителна хронологична схема на събитията. Дори редът на събитията, сглобен от четирите евангелия, понякога е несигурен. Трябва да се вземат предвид възможни вариации.

Хронологичните проблеми на Новия завет са или вътрешни, свързани с тълкуването на самия текст, или външни, свързани с връзката между събитията от Новия завет и светската хронология. Целта на тази статия е да представи фактите, които могат да бъдат известни, и да посочи заключенията, до които разумно може да се стигне, относно най-важните външни хронологични проблеми в обхвата на том V: датирането пр.н.е.-сл.х. на (1) раждането на Христос, (2) Неговото кръщение и по този начин началото на

Неговото служение и (3) Неговото разпятие и възкресение. Като предговор към това е необходимо да се обяснят различни древни хронологични епохи и методи за изчисляване на годините.

II. Календари и годишни изчисления

Светът, в който е живял Исус, е Римската империя на Август и Тиберий. В тази империя много народи и нации от Атлантика до Ефрат, от устието на Рейн до праговете на Нил, са били обединени под римско владичество и са се радвали на римския мир. Но в тази област, особено на Изток, където цивилизацията са били много по-стари от цивилизацията на Рим, местните езици, обичаи и религии все още са се запазили. Както и различните методи за изчисляване на времето. Дори в официалните дела датите са били изразявани чрез царското и календарно изчисление на местната област.

Различни календари през първи век сл. Хр. – Римският календар е бил променен под властта на Юлий Цезар от лунен към слънчев календар в началото на 45 г. пр.н.е. Тоест, римските месеци, преди това лунни, са били коригирани от Созиген, астроном от Египет, към египетската 365-дневна слънчева година, с добавяне на допълнителен ден на всеки четири години, като по този начин годината е била средно 365 1/4 дни. Но този юлиански календар, който в крайна сметка става наследство на цяла Европа, не е бил наложен еднакво в цялата Римска империя (виж том I, стр. 176, 177; том II, стр. 118).

В самия Египет Август въвежда системата за високосни години, в резултат на което египетската Нова година, Тот 1, престава да се връща назад през сезоните, както винаги е правела (виж том I, стр. 176; том II, стр. 104, 154) и се назначава фиксирано на 29 август (или 30 в някои години). Иначе египетският календар остава същият, с дванадесетте си 30-дневни месеца под старите имена и петте допълнителни дни в края (оттогава нататък шест на всеки четири години).

Провинциите източно от Египет са спазвали своите лунни календари от 12 и 13 месеца (виж том. II, стр. 103, 104), но през ранните векове на римската окупация повечето от тях възприели от Рим годината от 365 (366) дни и адаптирали собствените си македонски и семитски лунни имена на месеците към юлианските месеци от 31, 30 или 28 (29) дни. Така например в Сирия семитската календарна година започвала с еквивалента на Тишри, който бил променен от лунен месец на такъв от 31 дни, съвпадащ с юлианския октомври. Не е известно до каква степен тази промяна се е случила през 1 век от християнската ера.

Еврейският календар. — Евреите обаче са спазвали своя лунен календар с месеци от 30 и 29 дни, година от 12 или 13 месеца и две начала на годината: религиозната година, от Нисан до Нисан, през пролетта, и гражданската година от Тишри до Тишри, през есента (виж том II, стр. 102-104, 109, 116). По времето на Христос обаче църковната година, започваща през пролетта, изглежда е била и царската година (виж стр. 238), т.е. годината, до която са били преброени царуванията на местните еврейски (квазиеврейски) иродиански царе.

Евреите, подобно на другите древни семити, са имали лунослънчев календар, тоест лунни месеци с периодично коригиране, за да поддържат календарната година в крак със сезоните. Дванадесет лунни месеца са общо около 11 дни по-малко от истинската слънчева година, която управлява сезоните. Следователно, на всеки две или три години е добавян допълнителен месец (наречен емболизъм или интеркаларен месец) - Адар, 12-ият месец, е последван от 13-ия месец, Адар II. Това е било необходимо, за да се съобрази Нисан, 1-ият месец, със сезона на жътвата на ечемика (началото на април), за да се позволи принасянето на снопа на движимите дарове (омер) веднага след Пасхата, по време на Празника на безквасните хлябове (виж том II, стр. 100, 101, 103-105).

Вавилонците са разработили календарен цикъл през IV век пр.н.е., който е използвал различен метод за вмъкване на допълнителни месеци; те са удвоявали 12-ия си месец, Аддару, шест пъти на всеки 19-годишен цикъл; но в една година (сега номерирана като 17-та) са удвоявали Улулу (еврейския Елул), шестия месец (виж том II, стр. 112-114).

Доколкото е известно, евреите никога и по никакъв начин не са въвеждали Елул II след 6-ия месец. Подобна процедура би довела до нередовен интервал между празниците, предписани от левитския закон през 1-вия и 7-мия месец. Освен това фактът, че необходимостта от допълнителния месец се е определяла от връзката между средата на Нисан и ечемичената реколта, показва, че първоначално, когато календарът вероятно е зависел единствено от наблюдение, 13-ият месец задължително е бил вмъкнат през пролетта, точно преди Нисан, и няма причина да се предполага промяна в удвояването на 6-ия месец. Нищо не е известно за редовно повтарящ се еврейски 19-годишен цикъл, подобен на този на вавилонския календар, по времето на Исус. И все пак изглежда има доказателства, че свещеническите служители, които са регулирали календара, са имали известни познания за методите на теоретично изчисление, въпреки че винаги са спазвали древния обичай да се обявяват месеците въз основа на действително наблюдение на луната и на сезоните. Според преданието, едва няколко века след Христос равините систематизират своя календар въз основа на фиксирани правила за изчисление, известни на всички.

Римски методи за обозначаване на години. – Римляните, с тяхното републиканско наследство, не са датирали по годините на царуването на своите императори, по простата причина, че в Италия и на Запад императорът не е бил считан за управляващ монарх. Август, организаторът на Римската империя, която заменя републиката, е бил наричан принцепс, буквално първият или главният (гражданин), и неговото управление технически не е било монархия, а принципат. Еквивалентните гръцки термини *hēgemon* и *hēgemonia* за императора и неговото управление са били използвани в източните провинции, където гръцкият е бил официалният правителствен език, наследство от Александър и елинистическите кралства. Ние с право наричаме Август първия римски император и мислим за императорите като за монарси, което на практика те са били. Но тяхната власт произтича от това, че са заемали длъжността император, командир на въоръжените сили (откъдето идва и по-късният термин „император“). Законно те са управлявали по силата на правомощията на различни граждански длъжности, които първоначално са били гласувани на Август и формално са били гласувани на всеки следващ император. Едва по времето на Диоклециан (284–305 г. сл. Хр.) римското управление е официално реорганизирано като абсолютна монархия.

При обичайното датиране римляните използвали формулата „в консулството на—и—“, кръщавайки всяка година на двамата консули, съвместните главни магистрати на републиката, които се избирали ежегодно. По време на империята консулите все още заемали длъжност (като просто фигури) ежегодно, от 1 януари. Запазените консулски списъци ни позволяват да локализираме такива консулски години в скалата пр.н.е. и сл.н.е. До 23 г. пр.н.е. Август легализирал контрола си над държавата, като заемал консулството всяка година (с различни „колеги“, които всъщност нямали власт). Първоначално той броил годините си по броя пъти, в които е бил консул. След това се отказал от консулството и променил към това, което станало официален метод за обозначаване на годините на император – по броя години, през които е заемал трибунската власт, т.е. властта (макар и не длъжността) на трибун (върху трибуните като защитници на правата на народа по време на републиката, виж стр. 27). Такива години са били считани за започващи от годишнината от първото даряване на трибунската власт. (Римляните,

за разлика от ориенталците, те са отдавали значение на личните рождени дни и са били по-свикнали да броят годините от годишнини; източноазиатците са били склонни да броят пълните календарни години от новогодишните дни.)

Години на царуване, използвани на Изток. — В източните провинции и зависимите кралства на Римската империя обичаят за датиране по номерирани календарни години на всяко царуване е бил толкова дълго преобладаващ, че народите на Изтока са продължили да прилагат този метод в съответните си местни календари към римските императори.

Местните различия са очевидни в случая с Август, още от създаването на неговия Управление над империята не е било еднократно събитие, извършено за един ден. Днес обикновено датираме царуването му от 27 г. пр.н.е., защото през януари същата година му е дадено почетното име Август, а основните му конституционни правомощия са му гласувани от Сената. Но на Изток управлението му се датира от завоеванията му там. В Сирия и съседните провинции се смята, че то започва през 31 г. пр.н.е. с битката при Акциум на 2 септември, решаващият момент, в който той печели контрол над империята след победата си над Антоний. В Египет царуването му се брои от смъртта на Клеопатра през 30 г. пр.н.е., тъй като той е смятан за неин наследник, по право на завоевание, като цар на Египет. Там царуването му се отчита по египетски календарни години от Тот 1, 30 г. пр.н.е.

Формула за датиране по години на царуване, като тази, използвана от Лука, „петнадесетата година от царуването на Тиберий“ – фраза, очевидно никога не използвана от самия Тиберий в Рим – би зависела от значението си от конкретния местен календар, използван от автора; тоест от това дали е броил годината от египетския Тот 1 (винаги, след времето на Август, през август), или от еврейския Нисан или Тишри и т.н. По време и след елинистическия период местните сирийски календари са варирали дори от град на град.

Два метода за номериране на годините на царуване. — Датата би зависела и от това коя За номериране на годините на царуване са използвани два метода. Според единия метод неизтеклата част от календарната година след смъртта на краля се е наричала година на възкачване на новия крал; първата година на новото царуване е била първата пълна календарна година, започваща със следващия местен Нова година след възкачването на престола. Това е била така наречената година на възкачване. метод, понякога известен като постдатиране. Тази система за номериране е била използвана в по-ранни векове във Вавилония, Асирия и Юдейското царство, както и сред евреите след изгнанието по времето на Неемия (виж том II, стр. 120, 138, 139; том III, стр. 101). Но тя е била преустановена, дори във Вавилония, при македонското завоевание, когато годините на Александър Велики започват да се броят по друг метод (вече отдавна познат в Египет) – така наречената система за антетиране или система без година на възкачване. Чрез това броене календарната година, която е започнала като последна година от старото царуване, е завършвала като година 1 на новия цар и по този начин е носила две числа. Година 1 на встъпващия в длъжност владетел се е простирила от датата на възкачването до първия следващ нов ден, когато е започвала година 2 (виж том II, стр. 138, 139).

Еврейски методи за датиране. – За Новия завет еврейското изчисляване на годините е важно, но не е известно нищо за еврейското датиране от съвременни документи от 1-ви век, сравнимо с плочките, които имаме в такова изобилие от по-ранен период в Месопотамия. Известни са палестински монети, носещи номера на годините на царуване на римските императори, но няма двойно датиране или друг синхрон (виж том II, стр. 135; том III, стр. 88), чрез който да се локализира юлианската година пр.н.е. или сл.н.е. Единствените налични индикации от еврейската литература обаче предполагат, че по времето на Христос годините на царуване на местните еврейски царе са били отброявани от пролетта. Това може да изглежда странно, предвид...

по-ранната есенно-есенна година на царете на Юда и от времето на Ездра и Неемия (виж том II, стр. 134, 140, 146; том III, стр. 102-105). Изглежда обаче, че годината, започваща пролетта (от Селевкидската ера), е била използвана по времето на Макавеите (виж стр. 25, бел. 2), вероятно за разлика от есенно-есенното македонско летоброене на годините от Селевкидската ера. Новонезависимите еврейски владетели, така наречените Макавеи, не са били от древния царски род на Юда. Те са били хасмонеици от племето на Леви и са били царе-свещеници. Би било естествено те да наблегнат на религиозната година, започваща на 1 Нисан, през пролетта, а не на старата юдейска царска година. Следователно не е изненадващо, че Йосиф Флавий, пишец през 1-ви век, изчислява годините на Ирод Велики, наследникът на Хасмонеите, от пролетта, а също и по така наречения метод на годината без възкачване на престола. Нито пък е изненадващо, че традицията на същия метод е запазена в Талмуда, който гласи, че 1 Нисан е Новата година за израилтяните царе (но 1 Тишри, през есента, за чуждестранните царе, както е смятано от евреите). Точно както евреите от времето на 1 Макавеи изглежда са използвали собствено пролетно летоброене, за разлика от есенните години на сирийските царе, така вероятно те са следвали същото разграничение между годините на местните Ироди, които поне номинално са били евреи, и тези на римските императори, които са били чуждестранни.

Римски и гръцки традиционни епохи. — Историците в Римската империя датират събития в две традиционни епохи, чиито начални точки са поставени на много по-ранни, но всъщност неизвестни дати: Гръцките

олимпиади са четиригодишни периоди, отбелязани от четиригодишните олимпийски игри, започващи от предполагаемия произход на игрите през лятото на 776 г. пр.н.е. 3-тата година на 195-та Олимпиада, например (съкратено Ol. 195.3), съответства на 3/4 г. сл. Хр. , от лятната ваканция до лятната ваканция.

Римското летоброене по AUC (ab urbe condita, „от основаването на града“), датиращо от предполагаемата година на основаването на Рим от Ромул и Рем, не е било единодушно прието от римските писатели; но общоприетият авторитет, Варон, поставя основаването на града в годината, съответстваща на 753 г. пр.н.е. Въпреки че точната дата е трябвало да бъде 21 април, годините AUC понякога се изчисляват по римски календар от 1 януари. Тази ера, подобно на Олимпиадите, често се използва в историческите твърдения, но обикновеното римско датиране е било по консулствата (виж стр. 237).

Източни ери, използвани по времето на Христос. – В най-източния регион на Римската империя Селевкидската ера, започната от Селевкидските царе, е била отброявана от есента на 312 г. пр.н.е. по официалния македонски календар, въпреки че във Вавилония тя винаги е била отброявана от вавилонската Нова година през пролетта на 311 г. и вероятно от еврейския писател на 1 Макавеи от пролетта на 312 г. (виж стр. 25, бел. 2). Имало е няколко ери на Август. Едната е била Акцианската ера, датирана от победата на Август (тогава Октавиан) при Акциум, 2 септември 31 г. пр.н.е. Тази ера е продължила след смъртта на Август, така че по време на управлението на Тиберий откриваме монети, сечени в продължение на няколко години в Антиохия и съседното ѝ пристанище Селевкия, носещи двойни дати – в Акцианската ера и в годините на царуване на Тиберий. Египтяните имали друга ера на Август, отброявана от Тот 1 г. 30 г. пр.н.е., отчитаща годините на царуване като цар на Египет след смъртта на Клеопатра. Някои също така отчитат Августова ера от 27 г. пр.н.е., когато започва конституционното управление на Август.

Християнската ера. — Християнската ера не е исторически обвързана с обсъждането на 1-ви век, защото е измислена едва векове по-късно. Въпреки това, тъй като се твърди, че се брои от раждането на Христос и самата фраза „1-ви век“ е

изразено чрез тази ера и тъй като всички събития от Новия завет (с изключение на Рождество Христово) са датирани в нея от съвременните писатели, ерата трябва да бъде обяснена. През VI век след Христа монах на име Дионисий Екзигуй измислил нова великденска таблица, в която въвел нов метод за броене на годините. Поставяйки раждането на Христос, според най-добрата информация, до която е имал достъп, в римската година AUC 754, той започнал новата си скала от години „в годината Господня“ (лат. Anno Domini nostri; по-често пропускайки думата за „наша“, Anno Domini или AD) 532. Ерата не влязла в обща употреба за обикновено датиране до няколко века по-късно, но сега е по целия свят, позната дори в мюсюлманските и далекоизточните народи, които все още запазват старите си календари. Отдавна е известно, че Дионисий е определил грешна година за раждането на Христос, но полезността на скалата не е засегната, стига да разбираме, че 1956 г. сл. Хр. , например, не е 1956-ата година от раждането на Христос, а 1956-ата година от изкуствената скала, наречена християнска ера, чиято начална точка е няколко години по-късно от истинската дата на Рождество Христово.

Властите се различават по отношение на точния размер на грешката, но със сигурност е не по-малко от около четири години и следователно раждането на Христос трябва да се определи като „преди Христос“.

III. Датата на раждането на Христос

Традиционна дата. — Вероятно най-разпространената дата, определяна за раждането на Христос, е 4 (или 5) г. пр.н.е., въпреки че някои я датират в 6, 8 или дори по-рано. Популярността на 4 г. пр.н.е. вероятно произтича от Ъшър, който е смятал, че християнската ера е закъсняла с четири години. Той е поставил датата на сътворението си на 4004 г. пр.н.е. , защото е вярвал, че Христос е роден през 4000 г. от сътворението на света, т.е. 5/4 г. пр.н.е., от есен до есен. По този начин той е поставил датата на Рождество Христово близо до края на 5 г. пр.н.е. и тази година се появява в полетата на много издания на английската Библия в продължение на 250 години. Но сега е известно, че датите на Ъшър, съставени преди 300 години, далеч не са точни. Много от тях са приблизително верни, но много други са напълно подвеждащи. По-нови открития в археологията са направили възможно да се знаят много древни дати със сигурност, която е била извън обсега на учените от времето на Ъшър. Сега 5 г. пр.н.е. може да се счита за приблизително точна за раждането на Христос. Въпреки това, доказателствата не са достатъчно пълни, за да предоставят доказателство за точната година, както ще стане ясно.

Записване по времето на Квириний (Цирений). — Лука ни казва, че Исус е роден по време на преброяване, постановено от Август, и че това е било „първото преброяване, когато Квириний [Цирений, KJV] е бил управител на Сирия“ (Лука 2:2, RSV). Йосиф Флавий посочва Сенций Сатурний и Квинтилий Вар като последователни управители от около 9 г. пр.н.е. до смъртта на Ирод (Древности xvi. 9. 1; xvii. 5. 2; 9. 3). Следователно критиците обвиняват Лука в грешка. Доказателствата обаче не изключват вероятността Христос да е роден по време на преброяването, проведено по време на управлението на Квириний. Два надписа, споменаващи Квириний, са интерпретирани от някои като показващи, че той е бил съуправител на Сирия преди смъртта на Ирод и че преброяването, посочено от Лука, е проведено през 8 или 6 г. пр.н.е., а не това по време на по-късното управление на Квириний, 6 г. сл. Хр. (вижте Кеърд в библиографията в края на тази статия). Други предпочитат да обяснят преброяването на Лука като такова, което е било наредено от Август през 8 г. пр.н.е. и е започнало в Палестина малко по-късно (по това време Йосиф и Мария отиват във Витлеем), след което е оставено недовършено при смъртта на Ирод и е завършено при Квириний (и следователно е свързано с името на последния).

Йосиф Флавий заявява, че Кирений предприел римско преброяване на Юдея през около 6 или 7 г. сл. Хр. („Древности“ xviii. 1. 1; 2. 1; xx. 5. 2) и споменава въстание, водено от Юда от

Галилея в противовес на това. Деяния 5:37 се отнася до същото въстание. Това преброяване е станало скоро след свалянето на Архелай и официалното присъединяване на Юдея към римската провинция Сирия през 6 г. сл. Хр. Вzeti заедно, тези факти предполагат възможността еврейският антагонизъм да е направил невъзможно завършването на преброяването (и данъчното облагане въз основа на него) под управлението на Ирод и че веднага щом Юдея е включена в провинция Сирия, преброяването и данъчното облагане са били надлежно извършени. Вижте „Предполагащата хронология на Христовото раждане“.

Възражава се, че няма данни за императорски декрет за данъчно облагане в Юдея преди този, издаден от Квирий през 6 или 7 г. сл. Хр. , но трябва да се помни, че липсват подробни записи за римското управление на Палестина. Въпреки че са били длъжни на Рим, Ирод и Архелай са упражнявали значителна степен на независимост в местните дела и е повече от вероятно те да са събирали данъци от свое име и да са плащали данък на Рим от собствената си хазна. Напълно е възможно Ирод, може би със закъснение, да е извършил регистрацията, поискана малко по-рано от Август.

Такъв декрет, макар и действително издаден от името на Ирод, би могъл с право да се счита за римски едикт, доколкото Ирод е бил подчинен на Цезар. Йосиф и Мария отишли във Витлеем, дома на своите предци, за да бъдат регистрирани. Империята разрешила преброяването да се извършва по местни методи. Че подобна практика понякога се е следвала на Изток, се доказва от папирус от век по-късно, показващ, че в Египет хората са били задължени да се върнат по домовете си, за да се запишат в преброяването (вижте Caird в библиографията).

Звездата не може да бъде датирана. – Всички опити да се определи датата на Витлеемската звезда (Мат. 2:2) чрез астрономически изчисления са безполезни. Никое естествено небесно тяло не би могло да поведе пътешествениците от изток и след това да се обърне на юг от Йерусалим към Витлеем и накрая да застане над една-единствена къща. Очевидно звездата е била чудотворна (виж ДА 60) и не е астрономическа.

Смъртта на Ирод Датирана през 4 г. пр.н.е. - Йосиф Флавий датира смъртта на Ирод в 37-ата година от царуването му, считано от назначаването му, или 34-ата, считано от действителното му придобиване на царството, т.е. 4/3 г. пр.н.е., от Нисан до Нисан. Някои предполагат, че Ирод е починал в края на 4/3 г. пр.н.е. и по този начин поставят раждането на Исус през есента на 4 г. пр.н.е. или по-късно, но по-общоприетото тълкуване на разказа на Йосиф Флавий е мнението, че Ирод е починал през първите няколко дни на Нисан, 4 г. пр.н.е. На друго място е обяснено, че ако Ирод е починал в началото на април, 4 г. пр.н.е., събитията между раждането на Христос и клането на витлеемските бебета, докато Ирод е бил още жив, биха поставили Рождество Христово най-късно в началото на 4 г. пр.н.е. , може би няколко месеца по-рано, през есента на 5 г. пр.н.е. (вижте върху Матей 2:1; също и „Внушителната хронология на раждането на Христос“). Не е възможно да е било далеч от 5 или 4 г. пр.н.е., защото Исус е бил „на около тридесет години“, когато е започнал служението си в „петнадесетата година от царуването на Тиберий“.

IV. Начало на Христовото служение

Основното хронологично твърдение за началото на Христовото служение е Лука 3:1, 2. Преди да обсъдим този важен текст, първо ще разгледаме два други израза, единият от които е изразен определено като кръгло число, а другият очевидно като такова.

„На около тридесет години.“ — Лука казва (гл. 3:23) буквално, че „самият Исус „... беше на около тридесет години.“ Това най-често се тълкува, от Тиндейл до наши дни, като възрастта на Исус, когато е започнал служението си; тоест, че „самият Исус беше начело“ трябва да се разбира като „Исус беше, когато започна“, около тридесет. (Вижте употребата на същата конструкция от Лука със същата дума за „начало“ в Деяния 1:22). Вярно е, че ако Исус е роден най-късно през 4 г. пр.н.е., Той би трябвало да е имал

навършил 30-ата си година през 27 г. сл. Хр. Но освен несигурността на точния библейски метод за броене на възрастта, гръцката дума *hōsei*, „около“, тук показва кръгло число.

Исус със сигурност би бил „около тридесет“ в рамките на поне година или две в едната или другата посока. Ако Лука, който ни е дал по-подробно повествование от другите евангелски писатели, е бил информиран за точната възраст на Исус, той едва ли би се задоволил с неясната фраза „около тридесет“. Точната дата на раждане на Исус и точната Му възраст по време на кръщението Му изобщо не са необходими, за да се определи датата на началото на Неговото служение. Предполага се, че Лука е имал предвид да посочи, че Исус е бил поне на тридесет, тоест на възрастта, когато може да се счита за готов да започне житейска работа като лидер (вижте върху Лука 3:23).

Четиридесет и шест години на храма. — Понякога е правен опит да се изведе датата на Христовото служение от твърдението, че „четридесет и шест години се строеше този храм“ (Йоан 2:20). Това не е било обмислено хронологично изложение от историк, написано след консултация с летописите. То е било част от устен отговор.

Намерението на говорещия не беше да разкаже исторически факт, а да залее с презрение уж абсурдното твърдение на Исус, че може да възстанови Храма за три дни.

Цифрата може да е била точна; също толкова вероятно е била и приблизителна. Със сигурност не е посочена начална или крайна точка. Следователно тя не бива да се класифицира като точна хронологична дата, от която да се изчисли дата.

Въпреки това, период от 46 години от времето на построяването на храма на Ирод може да се изчисли като сравнително близко приближение. Храмът е започнат, казва Йосиф Флавий, през 18-ата година от царуването на Ирод (Древности хв. 11. 1). На друго място той посочва 15-ата година (Война i. 21. 1 [401]). Някои смятат тези дати за една и съща година в двете летоброения на царуването на Ирод (от назначаването му от римляните през 40 г. пр.н.е. и от действителното му поемане на контрол над Юдея през 37 г. пр.н.е.). Други обаче смятат, че „Древности“ коригира по-ранна грешка във „Война“. Трети пък предполагат, че Ирод може да е започнал подготовката три години преди да започне действителните строителни операции; или че 46-те години трябва да се броят от края на първия етап, когато завършването на сградата на Храма, с изключение на двора и другите сгради, е било отбелязано с голям празник (Древности хв. 11. 6). Ако вземем 15-ата година от царуването, 23/22 г. пр.н.е., интервалът е 49 години до най-ранното възможно летоброене на 15-ата година на Тиберий. Ако обаче началната точка е била началото на строителството през 18-ата година, 20/19 г. пр.н.е. (вероятно през януари 19 г. пр.н.е., тъй като първата година и половина от строителството е приключила в средата на лятото с честването на годишнината от възкачването на трона на Ирод), тогава 46 пълни години са завършили през 28 г. сл. Хр. И няколко месеца по-късно, на Пасхата през същата година, според най-ранното възможно тълкуване на 15-ата година на Тиберий, е направено твърдението за 46-годишната дата. Очевидно, предвид липсата на точна начална точка и небрежния характер на забележката, това твърдение за 46-годишната дата не може да се счита за окончателно установяващо каквато и да е дата.

Много по-конкретно и подробно е хронологичното изявление на Лука, очевидно предназначено да датира началото на Христовото служение. Това ще бъде обсъдено в следващите параграфи.

Формулата за датиране на Лука. – Същата глава, която съдържа фразата „около тридесет години“ (Лука 3:23), съдържа единствената определена дата на царската година в Новия Завет: Йоан Кръстител дойде от пустинята „по цялата околност на Йордан, проповядвайки“, точно преди кръщението на Исус, в „петнадесетата година от царуването на

Тиберий Цезар“ (Лука 3:3, 1). Лука също така поставя това събитие по време на управлението на Понтий Пилат (26–36 г. сл. Хр.), на Ирод (Антипа) (4 г. пр. Хр. - 39 г. сл. Хр.), на Филип (4 г. пр. Хр. - 33/34 г. сл. Хр.) и Лисаний (точните дати са неизвестни, но са приблизително по това време), както и на свещеничеството на Анна (ок. 6–14 г. сл. Хр.) и Каяфа (ок. 18–36 г. сл. Хр.). Тази комбинация от дати определя датата на събитието на Лука към 26–34 г. сл. Хр. (вижте Хронологията на Лука 3:1, 2). Но само 15-тата година на Тиберий може да го ограничи до конкретна година.

„Петнадесетата година от царуването на Тиберий.“ – Идентифицирането на този цар Годината зависи от метода на датиране на Лука, тъй като годините на царуването на императора са били брояни от различните подчинени народи по техни собствени различни местни

календари, а не по единно официално летоброене. Официално Тиберий, подобно на Август, е бил принцепс (гр. *hēgemōn*) и император, никога цар, а „петнадесетата година от царуването“

(на хегемонията) изобщо не е била римска формула за датиране. Римската дата вероятно би била изразена като 29-та (или 30-та) година от трибунската власт на Тиберий или като консулска година (виж стр. 237). Фразата на Лука е била източна, разпространена в провинциите, които преди са изчислявали датите си по годините на царуване на собствените си царе и повелители, всеки по свой собствен календар (виж стр. 236-238, 245). Коя календарна година е използвал Лука? Дали е броил за първа година на Тиберий годината, в която царят се е възкачил на трона, или първата пълна календарна година, започваща от следващата Нова година? Дали е броил началото на царуването от смъртта на Август или от съвместно царуване, започващо по-рано? Трябва да знаем всичко това, за да отговорим на въпроса: Какво е имал предвид Лука, когато е казал „петнадесета година“? За съжаление не знаем всичко това. От наличните източници, отговорът може да има, в най-добрия случай, само висока вероятност за точност.

Съвместно управление на Тиберий с Август. – Някои авторитети се опитват да отчитат 15-ата година от управлението на Тиберий според Лука от една от няколко точки преди смъртта на Август. Добре известно е, че Тиберий е заемал множество високи длъжности в римската гражданска и военна администрация, докато Август е бил все още жив. През 6 г. пр.н.е. той е обвързан с трибунска власт съвместно с Август за пет години. След това, през 4 г. сл.н.е. , той е осиновен за син и наследник на Август и му е дадена съвместна трибунска власт за десет години (27 юни 4 г. сл.н.е.), която власт е подновена през 13 г. сл.н.е. , вероятно за още десет години. За да осигури наследяването, Август го прави съвместен управител в управлението на провинциите. Един съвременен писател казва: „По молба на баща му той да има във всички провинции и армии власт, равна на неговата собствена, сенатът и римският народ постановиха така“ (Велей Патеркул, ii. 121. 1, 2; изд. на Люб, стр. 307). Трудността е, че има разногласия относно това дали това съвместно управление е започнало през 11, 12 или 13 г. сл. Хр. Ако, както някои твърдят, думата на Лука за „царуване“

(*hēgemonia*) е била предназначена да означава съвместното управление на Тиберий, за разлика от неговото еднолично царуване, няма доказателства в подкрепа на подобна употреба.

От друга страна, има значителни източници, показващи, че нито Тиберий, нито който и да е друг е започнал да брой годините на управлението си преди смъртта на Август.

Възкачване на Тиберий. — Август умира в Нола, Кампания, Италия, на 19 август, по време на консулството на Секст Помпей и Секст Апулей, през 44-тата година от битката при Аквиум (Дион Касий lvi. 29. 2; 30. 5). Годината безспорно е 14 г. сл. Хр. Тиберий, който е пътувал, е набързо извикан на смъртното легло на баща си. Тиберий обявява смъртта на императора и, след като е бил в продължение на година или повече командир на армиите и съвладетел в провинциите, изглежда е бил приет безпрекословно от провинциалистите. Но в Италия той е осъществявал управлението само временно, тъй като Рим

не е била наследствена монархия от правна гледна точка – изобщо не е била монархия в очите на римляните. Тиберий очевидно е приел титлите и правомощията на покойния император с неохота. (Виж Велей Патеркул ii. 123. 1, 2; 124. 2, 3; Светоний, „Животици на цезарите“, „Тиберий“ iii. 23. 1; 24. 1, 2; Тацит, *Анали*, i. 5, 7; Дион Касий lvi. 2. 1–4; 3. 1; 7. 1.)

На Изток, където е било обичайно да се датира по години на царуване, всички документи са започнали да се датират по време на управлението на Тиберий веднага щом е пристигнала новината за възкачването му на престола. Номерът на годината се е променял на следващия ден от Нова година във всеки местен календар: в Египет на 1 Тот, 29 или 30 август; на остров Кипър през септември; в сирийска Антиохия на 1 Тишири, новолунието на октомври (освен ако по това време семитският месец Тишири вече не е бил изместен, за да съвпадне с юлианския октомври, както със сигурност се е случило по-късно). Въпросът е дали първата или втората година на Тиберий е започнала на Нова година след възкачването му на престола?

Каква беше „първата година“ на Тиберий? — Обяснено е, че чрез метода на постдатиране или година на възкачване на престола за номериране на царуващите години, останалата част от календарната година, в която е започнало царуването, се е наричала година на възкачване на престола, като година 1 започва на следващата Нова година след възкачването на престола; но чрез системата на антетиране или без година на възкачване, година 1 е тази, в която новият цар се възкачва на трона, като годината, започваща на следващата Нова година, се нарича година 2 (виж стр. 238). Този втори метод, системата на антетиране или без година на възкачване на престола, е засвидетелстван от различни източници като общоприетото летоброене, използвано в Близкия изток в ранния период на Римската империя.

От тези доказателства би се приело за даденост, че на Изток като цяло първата година на Тиберий е завършвала, а втората му година е започвала някъде между края на август и октомври 14 г. сл. Хр., ако не бяха преки източници, че в Египет, Кипър и вероятно Сирия първата година на Тиберий е започвала с есенната Нова година на 14 г. сл. Хр. (което би направило 15-та година от неговото царуване 28/29 г. сл. Хр.). Тези източници за Тиберий изглеждат изключителни, като номерирането е с година по-късно от обичайното, защото възкачването му на престола се е състояло толкова късно (19 август), че е било неизвестно до след Нова година в отдалечени райони. С оглед на различните календари на различните източни народи, методът на датиране на Лука трябва да се определи въз основа на доказателствата от неговата собствена страна, а не от която и да е друга.

Еврейско пресмятане на царуването на Тиберий. — Но всичко казано дотук оставя без отговор ключовия въпрос: Дали евреите са смятали „година 1“ на Тиберий за краткия интервал, започващ някъде след 19 август и завършващ на следващата еврейска Нова година (октомври, 14 г. сл. Хр.), или са смятали, че първата му година започва от Нова година на 14 г. сл. Хр.? За съжаление, няма известни надписи или монети от Палестина, които да доказват едното или другото. Въпреки това, има доказателства за еврейска практика на датиране от 1-ви век от еврейската литература. Йосиф Флавий недвусмислено посочва, че царуването на Ирод Велики и синовете му е било изчислено по метода на антетиране или без година на възкачване (виж стр. 239, бел. 2; Царуването на Иродите).

Освен това, тъй като равинската традиция относно отчитането на годините на еврейските царе (виж бележка 2) е доказано от Йосиф Флавий като валидно за 1-ви век, можем основателно да считаме и другата част от същата традиция за валидна; а именно еврейското летоброене на чуждестранните царе от 1 Тишири. В този случай би се очаквало Лука да брои годините на Тиберий, римски владетел, от 1 Тишири, като втората му година започва от първия нов ден от царуването му, а именно 1 Тишири през 14 г. сл. Хр. Тъй като датата в средата на октомври на 1 Тишири позволява достатъчно време новината за смъртта на Август на 19 август да достигне

Палестина преди Тишри 1, трудно може да се предположи, че евреите, подобно на египтяните, са започнали да броят първата година на Тиберий едва след Новата година през 14 г. сл. Хр .

Ако тогава Лука е използвал обичайния еврейски метод за датиране, както изглежда най-вероятно, Би трябвало да очакваме той да определи като 15-та година на Тиберий еврейската гражданска година, продължаваща от есента до есента, 27/28 г. сл. Хр . Това не е доказано от преки съвременни доказателства, но от известната еврейска употреба изглежда най-вероятното решение.

Дата на кръщението на Исус. — Ако Лука 3:1 се отнася до 27/28 г. сл. Хр. като годината, в която Йоан Кръстителът е излязъл от пустинята и в която е кръстил Исус, това е в пълно съответствие с тълкуването на хронологията на Христовото служение, което поставя Неговото кръщение някъде след 1 Тишри, през есента на 27 г. сл. Хр. или 483 години след „излизането на заповедта“ през есента на 457 г. пр. Хр. (вижте раздел V).

V. Продължителността на Христовото служение и 70-та седмица

Три години и половина от Христовото служение. – Тъй като авторите на четирите евангелия не са се интересували от еднообразие или строг хронологичен ред, винаги е имало различия в тълкуването при реконструирането на последователността и продължителността на събитията от Христовото служение. Нито една от различните хармонии на евангелията не може да претендира за пълно доказателство за своята хронология. Някои определят една година, други две и повече, трети три и половина, а някои дори седем години за периода. Този коментар представя предварителен хронологичен план на библейските разкази, изграден върху трите Пасхи на Йоан (Йоан 2:13; 6:4; 12:1) и един друг празник, неназован (Йоан 5:1), но тълкуван също като Пасха, и по този начин определя 3 1/2 години на Христовото служение (виж стр. 193; „Продължителността на Христовото служение“), започвайки го през есента на 27 г. сл. Хр. и завършвайки го през пролетта на 31 г. сл. Хр .

Седемдесетте седмици на Даниил. — Липсата на убедителни доказателства за точната дата на началото на служението на Христос не само е довела до различия в мненията относно свързаните с това събития, но и е накарала критиците да твърдят за противоречия между синоптичните евангелия и Йоан, както и да атакуват историческото приложение на пророчеството за 70-те седмици (Дан. 9:24–27) към живота на Христос. Великият пророчески период, който е трябвало да „запечата видението и пророчеството“, като посочва времето на „Месия Княз“, през вековете е бил тълкуван от повечето богословски писатели като посочващ първото пришествие на Христос, като разпятието се случва или по средата, или в края на 70-та седмица. Стандартното историцистко тълкуване след Реформацията е, че 70-та седмица следва непосредствено 69-та седмица, без времева празнина, и че събитията, за които е предсказано, че ще се случат през 70-та седмица, намират своето изпълнение във връзка с живота на Христос.

Този коментар излага какво е било преобладаващото тълкуване по време на адвентното движение през 19-ти век, а именно, че 70-те седмици започват със 7-мата година на Артаксеркс (виж Дан. 9:25). Тази статия показва, че като поставим кръщението на Христос в началото на 70-тата седмица и Неговото разпятие в „средата на седмицата“, наличните доказателства за датирането на служението на Христос могат да бъдат хармонизирани с това тълкуване.

Няма трудност да се локализира „излизането на заповедта“ в началото на 70-те седмици през есента на 457 г. пр.н.е. Това е разгледано в предишни томове (вижте Дан. 9:25; за установяването на датата вижте том III, стр. 100, 103, 104). Читателят, който открие възможна хармония между събитията, пророчески предсказани за края на този период, и историческите данни за живота на Христос, може да позволи на тежестта на пророческото изпълнение да определи предпочитанията му в случай на дати, които са отворени за вариране.

тълкувания като 27, 28 или 29 г. сл. Хр. за началото на служението на Христос и 30, 31 или 33 г. за Неговото разпятие.

В обобщение: Понастоящем няма убедителни исторически и хронологични доказателства, нито пък опровержения, че Исус е започнал служението си през есента на 27 г. сл. Хр. , в края на 69-те седмици от години след 457 г. пр. Хр.; и че е прекратил символиката на жертвите и приношенията на кръста 3 години и половина по-късно, през пролетта на 31 г. сл. Хр. , като втората половина на 70-та седмица се е удължила с 3 години и половина, до края на 490 години от началната точка. Но макар че тези дати не могат да се считат за окончателно доказани от преки исторически източници, те могат да бъдат приети като напълно разумни изводи от пророчеството – като заключения, които не са несъвместими с нито един известен факт и са в хармония с много факти, известни от последните изследвания.

VI. Смъртта и възкресението на Христос.

Във връзка със смъртта на Христос възникват три въпроса: (1) В кой ден от седмицата умря Той? (2) Каква беше връзката между този ден и празника Пасха? (3) Коя беше годината? Този раздел разглежда № 1. № 2 е разгледан в Допълнителни бележки върху Матей 26, Бележка 1. № 3 е разгледан в Раздел VII.

Времето между разпятието и възкресението. – През вековете на християнския свят Съвсем сигурно е, че Исус е умрял на кръста в петък следобед и е възкръснал от гроба рано на следващата неделя сутринта. Въпреки това, през последните години някои твърдят, че когато Христос е казал, че ще бъде „три дни и три нощи в сърцето на земята“ (Мат. 12:40) Той имаше предвид, че ще бъде в гроба 72 часа. Върху това предположение е изградена теорията за разпятието в сряда, която поставя възкресението в събота следобед. (По-скорошно, по-малко точно предложение за четвъртък просто изчислява: „Четвъртък плюс 3 дни е равно на неделя.“) Следователно трябва да разгледаме твърденията на Христос по този въпрос.

Когато Исус говореше предварително за Своята смърт и възкресение, Той използва няколко фрази, отнасящи се до „три дни“, а веднъж и „три дни и три нощи“. Разбира се, според съвременните западни методи, ако говорим за три дни след дадено събитие, имаме предвид три пълни дни или повече. Сега три пълни 24-часови дни след петък следобед, строго погледнато, биха се проточили до понеделник следобед. Но нашият проблем не е какво могат да означават тези фрази за западните, а какво е имал предвид Исус под тях и какво са разбирали Неговите близоизточни слушатели под тях.

Значение на „Ден“. – В дните на Христос са били използвани различни форми на реч, които нямат същото значение за нас. Някои примери за това вече бяха обяснени („600 години“, „син“ или „брат“; вижте том I, стр. 181, 182; том II, стр. 136, 137; вижте 1 Лет. 2:7).

Какво имаше предвид Исус под „ден“? Веднъж той говореше за деня с 12 часа (Йоан 11:9, 10), като очевидно се отнасяше за деня, а не за нощта. Това беше буквално вярно, както го имаше предвид Исус, защото когато Той живееше сред хората, времето между изгрева и залеза беше разделено на 12 равни части или „часа“, като продължителността им варираше според сезона. Фактът, че днес използваме часовници с еднаква дължина, при които изгревът и залезът са на повече или по-малко от 12 шестдесетминутни часа разстояние през повечето време, не прави твърдението на Исус неправилно. По подобен начин Неговият израз „три дни“ трябва да се тълкува според това, което тези думи са означавали тогава за тези хора, а не според това, което те означават за нас днес.

Въпреки че „ден“ понякога се е използвал и се използва, за да обозначи дневните часове, въпреки това думата, когато се използва за броене на поредица от дни, означава както в древността, така и в съвременния свят

употреба период, включващ ден и нощ. Гръцкият език, на който е написан Новият завет, е имал дума за „нощ-ден“, *nuchthēmeron* (виж 2 Кор. 11:25); а Битие изброява всеки следващ ден от сътворението като съставен от „вечер“ и „утро“. „Трите дни и трите нощи“ на Исус са просто „три [календарни] дни“, както са се разбирали тогава.

Различни фрази за един и същ период. – Това е ясно от факта, че Той говори в различни моменти за един и същ период – интервалът между смъртта Си и възкресението Си – като „след три дни“, „след три дни“, на „третия ден“. Веднъж, тъй като цитира Йона (гл. 1:17), Той използва израза „три дни и три нощи“. Освен ако не обвиним Исус, че си противоречи, трябва да приемем всички тези изрази като означаващи един и същ период от време. Дори свещениците и фарисеите, които цитираха Исус като предсказващ Неговото възкресение „след три дни“, помолиха Пилат да пази гробницата „до третия ден“ (не „до след третия ден“). Очевидно „след три дни“ означаваше „третия ден“:

Следните текстове споменават този тридневен период:		
„След три дни“	„След три дни“	„Третия ден“
Мат. 26:61; 27:40	27:63; 12:40 (и 3 нощувки)	16:21; 17:23; 20:19; 27:64
Марк 14:58	8:31	9:31; 10:34
(в рамките на)		
Лука 21		9:22; 18:33; 24:7, 21, 46
Йоан 2:19-21		

Какво тогава са означавали тези различни тридневни изрази? Можем лесно да разберем, като... сравняване на други пасажии в Библията, които се отнасят до времеви периоди по подобен начин.

Три дни включително. — Въпросът за това колко дълго е бил Исус в гробницата възникна от съвременен неразбиране на приобщаващото пресмятане, разпространеният древен метод за броене. То включва както деня (или годината), в който започва даден период от време, така и този, в който завършва, без значение колко малка част от началния или крайния ден (или година) е била включена. Един пример за този метод е период (когато Салманасар обсажда Самария), започващ през 4-тата година на Езекия и 7-мата година на Осия и завършващ през 6-тата година на Езекия и 9-тата година на Осия, „в края на три години“ (4 Царе 18:9, 10; вижте том II, стр. 136). Очевидно е било преброено по следния начин: 4, 5, 6 (от царуването на Езекия), три години включително.

Да вземем друг пример. Казваме, че едно дете не е навършило една година, докато не е живяло 12 пълни месеца от датата на раждането му. Той навършва една година, когато навлиза във втората си година от живота си, и става на 2 години, след като навърши втората си година. По този начин едно дете се нарича „10-годишно“ през цялата си 11-та година и става на 11 едва след като е достигнало края на 11-те пълни години. Не е така в Библията. Ной буквално е бил „син на 600 години“ „в шестстотната година“ от живота си (Бит. 7:6, 11); въпреки че неговите 600 години не са били изчислени като цяло (вижте том I, стр. 181 и бележка), тези стихове показват, че в неговата 600-та година възрастта му се е считала за 600, а не за 599. Еврейско бебе е било обрязвано, когато е било „на осем дни“ (Бит. 17:12), „на осмия ден“ (Лев. 12:3; Лука 1:59) или „когато са се навършили осем дни“ (Лука 2:21). Библията изброява няколко периода от „три дни“, които са завършвали по време на, а не след третия ден, и по този начин са обхващали по-малко от три пълни 24-часови дни (виж Бит. 42:17–19; срв. 1 Царе 12:5, 12 с 2 Лет. 10:5, 12).

Не само сред евреите, но и сред други древни народи имаме примери за приобщаващо летоброене. Това е било често срещано в Египет, Гърция и Рим (виж том II, стр. 136). То все още се среща в Далечния изток днес. Дори в някои страни на Европа интервал от една седмица се нарича „осем дни“ и тридневен билет за двупосочно пътуване, закупен например в неделя, се очаква да бъде използван във вторник. В съвременна Япония, докато правителството на Макартур не промени системата за удобство на съставителите на жизненоважна статистика, дете, родено през декември, е било на една година през останалата част от месеца и е навършвало две години на 1 януари; „две години“ означавало е да е живяло в две календарни години, независимо колко малка част от която и да е година е била включена. По подобен начин, в китайското летоброене, дете, родено в края на миналата година, е на две години тази година (втората календарна година от живота му) и ще навърши три години веднага щом започне следващата година. Очевидно това не е буквално пресмятане, а се основава на концепция за времето, която произлиза от дълга културна практика. По подобен начин трябва да имаме предвид културните представи за времето, които са били приети по времето на Исус.

Тъй като обичаят за всеобхватно пресмятане е добре засвидетелстван за евреите, за други древни народи и на Изток чак до наши дни, изглежда напълно неразумно да се разбират думите на Исус за тридневен период от гледна точка на нашия съвременен западен математически метод за пресмятане. Според общоприетия обичай слушателите Му биха преброили трите дни последователно като:

1. Денят на разпятието.
2. Ден след това събитие.
3. „Третият“ ден след (по съвременно броене, вторият ден след).

Не можем да настояваме, че когато Исус веднъж е казал, че ще възкръсне след три дни (Марк 8:31) Той имаше предвид след края на третия пълен ден или 72 часа. За това Той би казал „на четвъртия ден“. (За израза „преди четири дни“, който означава три пълни дни или поне 72 часа, вижте Деяния 10:30.)

Но не оставаме само с очевидно заключение за това какво е имал предвид Исус под „трети ден“. Чуваме го от собствените Му уста. Веднъж, говорейки за Ирод, Той казал: „Идете и кажете на онази лисица: Ето, изгонвам бесове и изцелявам днес и утре, и на третия ден ще се усъвършенствам. Но днес, и утре, и вдругиден трябва да ходя; защото не може пророк да загине въвн от Йерусалим“ (Лука 13:32, 33). Така Той приравнил третия ден с вдругиден – третият ден се брои включително.

Разпятие в петък. — Можем да се запитаем кой ден е бил денят, в който се е изпълнило това тридневно пророчество за Исус? Отговорът е: „Първият ден от седмицата“. (Марк 16:9; вижте Матей 28:1). Късно „в същия ден“ (Лука 24:1, 13) двама ученици Го срещнали по пътя за Емаус и говорейки за разпятието на своя Учител и собственото си дълбоко разочарование, заявили: „Днес е третият ден, откакто се случиха тези неща“ (Лука 24:21). Самият Исус казал, когато се явил на дванадесетте в горницата: „Така трябваше Христос да пострада и да възкръсне от мъртвите на третия ден“ (Лука 24:46). Както Павел по-късно казал: „Той възкръсна на третия ден според Писанията“ (1 Коринтяни 15:4). Неделя, очевидно, била третият ден.

Тогава кой е бил денят на разпятието, като се има предвид, че неделята е била третият ден или „вдругиден“? Очевидно е, че предходният петък, денят преди съботата. Това е в пълно съответствие с твърдението на Лука, че жените са оставили балсамирането недовършено в деня на приготвянето, когато съботата е наближавала, и са си починали в съботния ден.

според заповедта, преди да се върнат в първия ден от седмицата (Лука 23:54 до Лука 24:1). Те не биха чакали няколко дни, както предполагат онези, които поставят смъртта на Исус в сряда и правят споменатата тук събота просто празнична или церемониална събота. Освен това, фразата „велик ден“ се приема от мнозина, за да покаже, че през тази година празничната събота се е паднала върху седмичната събота (вижте Йоан 19:31).

VII. Година на Разпятието

Раздел VI на тази статия показва, че Исус е умрял в петък и е възкръснал на следващата неделя. В Допълнителни бележки върху Матей 26, Бележка 1, са изложени причините да се твърди, че Той е умрял в деня, наречен 14-ти Нисан от еврейските водачи, които обвиниха Исус пред Пилат. Темата, която все още ще бъде обсъдена, е годината на разпятието, за която Новият Завет не дава никаква представа, освен това, което може да се изведе от твърдението за 15-тата година на Тиберий и от продължителността на служението на Исус. Съвременната небиблейска история не предоставя независими доказателства. Най-близкият подход към датата е простото твърдение на Тацит, че Христос, основателят на мразените християни, е бил убит по време на управлението на Тиберий от Понтий Пилат (Анали хв. 44). Ранната църква като цяло е била съгласна, че Исус е бил разпнат на 14-ти Нисан (някои са казвали 15-ти), но скоро е загубила представа за изчисляването на тази дата по еврейски календар. От най-ранните писания е имало широко разногласие относно годината. Според едно предание датата е била 25 март по време на консулството на Близнаци (29 г. сл. Хр.); друго отъждествява тъмнината на кръста със слънчево затъмнение, споменато от езически летописец Флегон, случило се през 202.4 г. сл. Хр. (4-тата година от 202-ра Олимпиада, 32/33 г. сл. Хр.); в някои среди е съществувало и предание, че 31 г. сл. Хр. е годината на разпятието (виж Огг в библиографията, стр. 265).

Датата 29 г. сл. Хр. , обикновено свързвана с теорията за едногодишно служение, не предлага възможност за петък, 14-ти Нисан; 14-ти би се паднал в събота, неделя или след това. Слънчево затъмнение, което винаги се случва при новолуние, не би могло да се случи по време на Пасха (която е била празник на пълнолуние), нито пък затъмнението може да продължи толкова дълго. Съвременната тенденция е да се опитва да се установи датата на разпятието, като се изчислява лунната дата назад от съвременните астрономически таблици за най-вероятната година между 30 и 33, което би позволило петък, 14-ти Нисан. Датата е ограничена до време в рамките на мандата на Пилат (26-36 г. сл. Хр.) и малко след 15-тата година на Тиберий, както и до еврейска година, в която денят за клане на пасхалното агне се е паднал в петък. Следователно проблемът започва да се разглежда като търсене на петък, 14-ти от еврейския месец Нисан, лунният месец, започващ с полумесеца (виж том II, стр. 114-116) на март или април.

Тъй като са твърдени астрономически доказателства за различни дати, тяхната валидност трябва да бъде обсъдена тук, въпреки че различията в методите и резултатите показват, че трябва да се подхожда изключително предпазливо, когато се основава заключение само на астрономически и календарни изчисления. Такива изчисления могат да определят дати въз основа на специфични записи на затъмнения или други точни данни, но изчисленията за новолуние могат просто да изключат напълно дадена дата, ако поставят месеца в очевидно невъзможна връзка с фазите на луната. Лунна дата, изчислена като възможна, не се доказва като действителна дата; има твърде много несигурности (вижте Приложението към тази статия, стр. 255-265).

Възможни години за петъчно разпятие. — Чрез съвременни методи за изчисляване на астрономическото новолуние и оценка на интервала между него и първия ден от лунния месец може да се заключи, че петък, 14-ти, е могъл да се е случил в три възможни лунни месеца между 28 и 33 г. сл. Хр. :

а. Месеца, започващ един ден и около 22 часа след новолунието на март, 30 г. сл. Хр. (приблизително 25 март), ако се смята от видимостта на полумесеца (14-ият е петък, 7 април).

б. Месеца, започващ три дни и около четири часа след новолунието на април 31 г. сл. Хр. (приблизително 14 април), ако се отчита с малко по-дълъг, но възможен интервал след астрономическото новолуние (14-ият е петък, 27 април).

в. Месеца, започващ един ден и около пет часа след новолунието на март 33 г. сл. Хр. (приблизително 21 март, с 14-ти на 3 април), ако тази необичайно ранна дата би могла да въведе Нисан, а не Адар II.

Никоя друга година през този период не предлага възможен петъчен ден за Пасха.

33 г. сл. Хр. е неприемлива дата. – В миналото дълго приеманата дата на разпятието е била 33 г. сл. Хр. (посочена още през 13 век от Роджър Бейкън). Това се появява в маргиналните дати на Ъшър-Лойд в много Библии на Кралския съд на Йерусалим. Тази дата обаче рядко се защитава днес. Първоначално тя се е основавала на предположението, че еврейският календар от 1 век сл. Хр. е изчислен по същия начин като ревизираната форма на този календар, въведена няколко века след Христос и достигнала през Средновековието до наши дни. Този по-късен еврейски календар позволява Пасхата да дойде много по-рано (понякога още на 15 март). Възможният петък, 14-ти през 33 г. сл. Хр. би изисквал Нисан да започне на 21 март, четири дни преди най-ранния 1 Нисан от вавилонския цикъл в този период (виж стр. 236) и по-рано, отколкото папирусите от Елефантина (5 век пр. Хр.) биха показали за по-стара еврейска практика. Следователно се очаква месеца, започващ на 21 март 33 г. сл. Хр., да бъде Адар II.

Ако този месец е бил Нисан, една от двете алтернативи е вярна: или целият еврейски цикъл тогава е текъл по-рано от вавилонския или пък е бил изключително ранен Нисан, несъответстващ на обичайния цикъл. Такъв необичаен цикъл би започвал Нисан през март през повечето време, а в някои години не само четири дни преди очаквания срок, но и много по-рано от това; следователно такъв цикъл би бил нехармоничен с приноса на снопа за движение (виж стр. 236), който е бил част от празниците на Нисан, докато Храмът е съществувал. Ако Нисан от 33 г. сл. Хр. е бил нередовен месец, по-ранен от нормалното за фиксирания цикъл, тогава при липса на положителни документални доказателства тази дата за разпятието се превръща в просто предположение. Тъй като няма доказателства в подкрепа на която и да е от предпоставките, 33 г. сл. Хр. не трябва да се разглежда, освен ако не предлага единствения възможен петък, 14-ти, през целия период, а това не е така. Лунният месец, започващ през март, 33 г. сл. Хр., би трябвало, от всички доказателства, да е Адар II. В този случай Нисан е дошъл месец по-късно, при който 14-ти не е бил в петък. Следователно доказателствата срещу 33 г. сл. Хр. са толкова силни, че я изключват от сериозно разглеждане. Това свежда избора до 30 или 31 г. сл. Хр.

Избор между 30 и 31. – Най-популярният избор през този век е бил сл. Хр.

30. Въпреки че някои, които смятат две или дори три години за продължителност на Христовото служение, са приели тази дата, продължителност от 3 1/2 години не може да се счита за завършваща през 30 г. сл. Хр., без да се предположи съпоставяне на 15-тата година от управлението на Тиберий. Следователно по-новите представители на тази дата са склонни да защитават продължителност от една година или малко повече. Основата обикновено е лунното изчисление на петък, 7 април, като 14-ти Нисан. Освен това, фактът, че тази дата съвпада с вавилонския 19-годишен цикъл (както е разработен през IV век пр.н.е.), докато 33 не е така, е бил приеман в някои среди като решаващо доказателство в полза на 30.

Един съвременен изследовател на Новия завет посочва тази несигурност, цитирайки най-уверения съвременен представител на тази дата: „А. Т. Олмстед е определил деня на разпятието на Исус като петък, 7 април 30 г. сл. Хр. – вероятно правилно, ако йерусалимските евреи са следвали вавилонския календар при изчисляването на Пасха“ (Шърман Е. Джонсън, екзегетически коментар върху Матей 26:17 в „Библия на тълкувателя“; курсивът е предоставен). 30-та година обаче се основава на две предположения: (1) че Нисан през тази година е бил лунният месец, започващ през март, а не през април; и (2) че месецът е започнал с наблюдението на полумесеца вечерта на 24 март. Нито едно от тези предположения не може да бъде доказано.

Не всички учени приемат двете основни предположения, от които зависи датата 30 г. сл. Хр. Някои от тях, използвайки различни, но еднакво валидни предпоставки и събирайки доказателства, които им се струват еднакво, ако не и по-разумни, стигат до заключението, че 31 г. сл. Хр., а не 30 г. сл. Хр., е по-вероятната година. При липсата на реални документални доказателства за еврейския метод за изчисляване на календара в началото на 1 век, изглежда несигурно да се предположи, че еврейският Нисан през 30 г. сл. Хр. е задължително лунният месец, започващ през март. Посочва се (виж Приложението, стр. 258), че през 30 г. сл. Хр. еврейският календар по всяка вероятност не е следвал вавилонския цикъл, който би започнал Нисан с мартенската луна, но че има същата, ако не и по-голяма вероятност евреите да са започнали този Нисан през април. Този априлски Нисан не би имал петъчен Пасха. Освен това се посочва, че 31 г. сл. Хр. е астрономически възможна, ако Нисан през тази година е започнал след повече от минималния интервал от астрономическото новолуние – ден или два по-късно, отколкото някои са изчислили. По същия начин се отбелязва, че умишлено забавяне от един ден по партийни причини може да се подразбира в разликата между спазването на пасхалната вечеря в четвъртък вечер от Христос и Неговите ученици и спазването ѝ в петък вечер от еврейските водачи, които отвели Исус пред Пилат – разлика, която критиците приписват на несъответствие между разказите на синоптичните евангелия и Йоан (вижте Допълнителни бележки върху Матей 26, Бележка 1; за обсъждане на астрономическите и календарните аргументи за 30 и 31 вижте Приложението, стр. 255-258).

Тези, които представят доказателства, които могат да сочат към 31 г. сл. Хр., откровено признават, че при сегашното състояние на познанията, случаят за тази година не може да бъде установен чрез астрономически и календарни доказателства. Но те смятат за уместно да обърнат внимание на факти, които показват същата липса на сигурност за 30 г. сл. Хр., и препоръчителността да се въздържат от всякакви догматични твърдения в полза на която и да е от двете години. Може да се стигне до заключението, че 31 г. или някоя друга година може да се счита за астрономически възможна или вероятна, ако се приемат определени условия. Но при липса на изходни данни, установяващи сега неизвестните условия, календарното изчисление трябва да бъде подчинено на други фактори при вземането на решение относно по-вероятната година. Защитниците на 31 г. обикновено са изчислили служение от 3 1/2 години от края на 27 г. сл. Хр. и са взели предвид и изпълнението на пророчеството на Даниил за „средата на седмицата“ (Дан. 9:27).

Заключение, невъзможно само от календарни данни. — Факт е, че в днешно време не можем да бъдем сигурни за лунната календарна система на евреите през 1 век. Следователно не можем да кажем със сигурност: „Това, според лунната астрономия, е била годината на разпятието“. С нашите познания за общи принципи, извлечени от вавилонски записи, от по-ранни еврейски папируси и от по-късна еврейска традиция, можем да кажем, че само три пъти през периода, допустим за разпятието, може да се изчисли евентуален петък, 14-ти Нисан, от лунни данни. Тъй като една от тези дати, 33 г. сл. Хр., изглежда несъстоятелна, алтернативите са 30 или 31 г. сл. Хр. Можем да добавим, в полза на 31 г.,

разглеждане на „средата“ на 70-та седмица (виж стр. 247), 3 1/2 години след кръщението на Исус. Но що се отнася до доказателствата от лунния календар, полето остава отворено за тези, които по една система стигат до 31 г. сл. Хр. (в математически точната „среда“ на „седмицата“), и тези, които по друг метод стигат до 30 г. сл. Хр. (която някои приемат за приблизителна среда на седмицата). Други съображения, освен лунното изчисление, трябва да решат избора.

Дата, приета в този коментар. – Целият въпрос за датата на Пасхата във връзка със смъртта на Христос е толкова сложен, че както беше посочено, никога не е било изложено еднозначно мнение с пълно доказателство от недвусмислени астрономически или календарни данни. Човек обаче има право да търси, от предложените доказателства, това, което изглежда най-разумната основа за избор. Тази статия представя библейски и небиблейски доказателства, които могат да бъдат приети като сочещи към 31 г. сл. Хр., но несигурността на лунните доказателства налага разчитане на тълкуването на библейския текст и историческите фактори. Този коментар е определил датата 31 г. сл. Хр. по отношение на доказателствата за Христовото служение като цяло. Показано е, че най-ранната възможна дата на кръщението на Исус на възраст около 30 години, през 15-тата година на Тиберий, е есента на 27 г. сл. Хр. (виж стр. 247). Тъй като този коментар използва хармония на Евангелията, която дава на Исус служение от 3 години и половина след Неговото кръщение, той естествено избира 31-ва година за разпятието, която е 3 години и половина след есента на 27 г. сл. Хр. Това е най-ранната дата, съвместима както с 15-та година, така и с продължителността на Христовото служение, и е най-късната година, съвместима както със средата на 70-та седмица, така и с лунните фактори. Предвид липсата на адекватни доказателства за 30 или 31 година, никой не може да намери недостатък в избора на 31 година, въпреки че в момента тя не се ползва с мнозинството одобрение.

VII. Заключение

Това може да се заключи от данните, представени в тази статия – доказателствата никъде не противоречат на евангелските разкази. Освен това, доказателствата могат да бъдат хармонизирани с евангелията в рамките на разумните възможности. Липсата на достатъчно точни данни по никакъв начин не хвърля съмнение върху евангелията, които съдържат толкова много доказателства за историческа точност, че да ни дадат увереност в тяхната достоверност. Известно е, че датата на раждането на Христос е някъде в началото на 4 г. пр.н.е., може би няколко месеца по-рано. Кръщението му е било, според най-вероятния метод на изчисление, през 27/28 г.; разпятието, макар и неопределено астрономически между 30 и 31 г. сл. Хр., според най-точното тълкуване на 70-та седмица (виж стр. 248), е поставено през 31 г. сл. Хр.

апендикс

Мнозина са смятали, че датата на разпятието може да се определи много лесно чрез изчисляване на датата на новолуние или пълнолуние посредством астрономически таблици. Това приложение е добавено, за да покаже сложността и несигурността на подобно изчисление. Това налага обсъждане на две точки: 1.

Методите и факторите, участващи в опитите да се докаже възможността или вероятността за петък, 14 Нисан, както през 30 г. сл. Хр., така и през 31 г. сл. Хр.

2. Ограниченията на тези методи, т.е. невъзможността да се разчита на съвременни лунни изчисления, за да се установи точна дата по времето на Христос, при липса на оригинални документи, хвърлящи светлина върху еврейския календар по това време.

Прилагането на лунни данни към проблема с намирането на дата на Пасха в новозаветните времена включва два променливи фактора. Изборът трябва да се направи между новолунието през март и новолунието през април във всяка дадена година като основа за идентифициране

месец Нисан. След това астрономическото новолуние (съюз) трябва да се изчисли назад от съвременните лунни таблици с малък, но понякога значителен марж на грешка. Накрая интервалът между тази точка и видимия полумесец трябва да се изчисли, според астрономическата или календарната теория, за да се стигне до най-вероятния залез за началото на първия ден от месеца. Трябва да се помни, че липсата ни на точни познания за действителните практики от онези времена може да ни накара да изберем грешен месец или грешен ден; следователно никой резултат не е повече от вероятност. Този елемент на несигурност е изяснен в писмата от астрономи, възпроизведени в края на това приложение.

Календарни аргументи за 30 и 31 г. сл. Хр.

Основание за датите 30 и 31 г. сл. Хр. – Очевидно през 31 г. сл. Хр. лунният месец, започващ през април, трябва да е бил Нисан, тъй като новолунието през март би било твърде рано през тази година, за да позволи пасхалният сезон в средата на Нисан, с принасянето на снопа от нов ечемик за поклоняне, да съвпадне с ечемичената реколта. Но през 30 г. сл. Хр. лунният месец, започващ вероятно на 25 март, вероятно е бил достатъчно късен за Нисан. От друга страна, вероятно е бил достатъчно рано, за да бъде определен като Адар II, 13-ият месец (виж стр. 236). 25 март може да се счита за твърде близо до границата, за да позволи окончателно решение по този въпрос без конкретни доказателства.

Тези, които вярват, че еврейският календар от онова време е съвпадал с вавилонския, са сигурни, че 30 г. сл. Хр. е годината на разпятието, защото са убедени, че през тази година вавилонският Нисану, първият месец (съответстващ на еврейския Нисан), е бил лунният месец, започващ през март - един от трите възможни лунни месеца, в които 14-ият може да е в петък (виж стр. 252). Нисану не би започнал през април същата година; 30/31 г. сл. Хр. е била 13-месечна година във вавилонския календар, според фиксирания цикъл, който е разработен през 14 век пр. Хр. и все още се използва в астрономически текстове до времето на Исус; и 13-месечната година винаги е започвала през март. Ако евреите по подобен начин са започвали Нисан със същото новолуние през март, тогава петък, 7 април 30 г. сл. Хр. , би могъл да бъде 14-ти Нисан, денят на Пасхата. Ако, от друга страна, евреите са повтаряли Адар през 30 г. сл. Хр. , тогава петък, 7 април, би бил 14-ти от II Адар, а не Нисан. Ако е така, денят на Пасхата през 30 г. сл. Хр. би дошъл месец по-късно и следователно не в петък. В този случай 30 г. сл. Хр. не би могла да бъде годината на разпятието; това би оставило 31 г. като най-добрата възможност.

Съответно, алтернативните условия за определяне на годината на смъртта на Исус по лунния календар могат да бъдат формулирани както следва:

Ако евреите са имали Адар II през 30 г. сл. Хр., разпятието не би могло да се случи през тази година.

Ако евреите са имали Адар II през 31 г. сл. Хр., тогава разпятието може да се е случило през 30 или 31 г., според едно от двете различни тълкувания на изчисляването на месеца от новолунието.

Общоприетата дата в научния свят днес е 30 г. сл. Хр. Тя се появява в повечето справочници, а в новото проучване се използват и последните издания на Оксфордските Библии. Тази дата се основава на предположението, че еврейският календар от времето на Христос, подобно на вавилонския календар, се е основавал на наблюдението на полумесеца всеки месец и че и двата календара са вмъквали 13-ия месец в едни и същи години, според вавилонския 19-годишен цикъл, установен през 4 век пр.н.е. Колко валидно е това предположение?

Следващите параграфи ще обсъдят астрономическите и календарните доказателства за 30 г. сл. Хр., които са изградени върху един набор от предположения, и за алтернативната дата 31 г. сл. Хр., която е базирана на други предположения; и ще посочат неадекватността на техническите доказателства и за двете. Последните два параграфа на Раздел VII дават причини за приемането на датата 31 г. сл. Хр. в този коментар.

Аргументи за 30 г. сл. Хр. – Двете основи, върху които е изградена настоящата теория, че 30 г. сл. Хр. е годината на разпятието (виж стр. 253), са: (1) Предположението, че можем да бъдем сигурни, че Нисан е започнал през март, а не през април, през 30 г. сл. Хр., защото евреите от 1-ви век са използвали същия фиксиран 19-годишен цикъл, който вавилонците са развили през 4-ти век пр. Хр.; и (2) предположението, че можем да знаем, че 1 Нисан е бил 24 март, защото древните еврейски лунни дати могат да бъдат изчислени с точност до деня от съвременни лунни таблици и от теоретично изчисление на интервала между съвпад и видимост. Но нито едно от предположенията не може да бъде доказано. В най-съвременните таблици на вавилонския календар (виж Паркър и Дъбърщайн в библиографията, стр. 266), елементът на несигурност, свързан с опитите за фиксиране на вавилонска или еврейска дата с точния ден, е ясно посочен в изявлението на авторите за техния метод на изчисление.

Тези таблици проследяват постепенното развитие на вавилонския календар. Върху древни документи от глинени плочки от Вавилония, датните линии, споменаващи Адару II или Улулу II в специфични години на управление, показват местоположението на много вавилонски 13-месечни години. Последователността на тези години изглежда се е фиксирала около 367 г. пр.н.е. в редовен 19-годишен цикъл, с Адару II, добавен през 3-та, 6-та, 8-ма, 11-та, 14-та и 19-та година от всеки цикъл, и Улулу II през 17-та. От тези данни Паркър и Дюберщайн са продължили този цикъл до 75 г. сл. Хр. и са изчислили юлианските дати (виж стр. 236) на първия ден от всеки вавилонски месец, като по този начин са реконструирали относително пълно приближение на вавилонския календар за няколко века. Трябва да допуснем възможна грешка от един ден в някои от месеците, както и грешка от един месец, понякога когато при липса на оригинален документ, датиран през 13-ия месец, допълнителният месец може да е бил изчислен в грешната година. При прилагането на тези вавилонски таблици с лунен календар към библейските дати, авторите допускат възможността още по-голям дял от месеците да са почивен ден поради разликата в географската дължина между Вавилон и Йерусалим; и разбира се, несъответствие от един месец би възникнало, когато евреите вмъкнат допълнителния месец в различно време от вавилонския календар.

Таблиците на Паркър-Дъбърщайн са ценен инструмент за приближаване с разумна точност на действителния древен вавилонски календар, особено за периода след фиксирането на цикъла на месеците през IV век пр.н.е. За исторически цели едnodневната граница на грешка е микроскопично малка и дори тази на един месец най-често е пренебрежимо малка. Библейските учени може да са оправдани да прилагат тези таблици, с необходимата предпазливост, и за приближаване на еврейските дати. Но съвсем друг въпрос е да се базира точна дата, конкретен ден от седмицата, на съвременна реконструкция, която е признато само променливо приближение на еврейския календар. Такава дата като петък, 7 април 30 г. сл. Хр., за деня на разпятието трябва най-много да се предлага само като голяма вероятност, а не като установен факт.

Астрономическите таблици на Шрам локализируют мартенския съвпад на 22 март през 30 г. сл. Хр. Съвпад (астрономическото „новолуние“) се случва, когато Луната преминава директно между Земята и Слънцето, с неосветената си страна, обърната към Земята (вижте Том II, стр. 115). Това е невидимо явление, но специфичният му момент може да бъде изчислен,

дори за 1-ви век, в рамките на два или три часа. Действителният ден, обозначен като 1 Нисан във вавилонския календар, обаче е бил определен от променливи фактори – от размера и яркостта на първия полумесец, от разстоянието му над местния хоризонт и от атмосферните условия (виж том II, стр. 115, 116). Датата 25 март за 1 Нисан през 30 г. сл. Хр. върху реконструираната вавилонска таблица е съвременна оценка, подлежаща на различия в мненията и невъзможна за проверка.

Видим ли е полумесецът след залез слънце на 24 март? Или небето е било скрито и луната не се е виждала до следващата нощ, в резултат на което месецът се е забавял с един ден, ако е следвал 29-дневен месец? Дори ако вавилонският 1 Нисану е бил 25 март, следователно 14-тият от месеца е бил в петък, 7 април, доказва ли това убедително, че 14-тият от този лунен месец също се е паднал в петък, 7 април, в еврейския календар? Ами ако по някаква причина луната не е била видима в Йерусалим в същия ден като във Вавилон; или ако е възможно еврейските календарни служители да са използвали някаква система за изчисляване на месеца, която е различна от вавилонския метод? Освен това, дори и двата календара да са започвали месец на 25 март, не е непременно сигурно, че евреите са наричали този месец Нисан. Ако са имали различен цикъл или ако през тази пролет жътвата на ечемика е била сметена за твърде късна, тази гранична дата 25 март лесно би могла да бъде първата дата на II Адар и в този случай 14 Нисан, месец по-късно, не е бил в петък.

Технически доказателства не са достатъчни за доказване.— Настоящото приемане на 30 г. сл. Хр. като установена дата на разпятието се основава от някои на предпоставката, че евреите след пленничеството са възприели вавилонския календар изцяло и подробно. Поне това се основава на определени предположения, нито едно от които не може да бъде доказано, а срещу няколко от които има поне някои доказателства: (1) че както евреите, така и вавилонците са смятали първия ден на месеца единствено от появата на полумесеца; (2) че 25 март 30 г. сл. Хр. , дата, оценена от променливи фактори чрез съвременни изчисления, е била действителният 1 Нисан както във Вавилония, така и в Йерусалим; (3) че нито облачното време, нито който и да е елемент от изчислението са забавили еврейския Нисан и предходния месец дори с един ден; (4) че евреите, макар и обвързани с местно наблюдение за първия ден на всеки месец, са следвали фиксиран вавилонски цикъл за вмъкването на своите 13-ти месеци, независимо от палестинската реколта от ечемик или други местни фактори.

Алтернативата на 31 г. сл. Хр. – Има повече от един метод за достигане до 31 г. сл. Хр. , но малко е публикувано по отношение на техническата обработка. Едно от изложенията на тази гледна точка е хипотезата, че евреите по времето на Христос са използвали поне частично изчислен, а не чисто наблюдаван месец, и че вероятно са поставили 14 Нисан (когато е било заклато пасхалното агне) след пълнолунието, като умишлено са позволявали понякога един ден по-дълго между съвпадението и първия Нисан. Други предполагат, че същата дата би била резултат от евентуална корекция, предложена в едно обяснение на Йоаново-синоптическия въпрос за пасхалната вечеря: Петък, 14 Нисан в годината на разпятието, може да е резултат от умишлено отлагане на 1 Нисан по-късно, отколкото изглежда е изисквала луната, от свещениците, които са отговаряли за календара.

Подобно забавяне е възможно да е било планирано, за да се случи принасянето на снопа на движимите дарове на 16 Нисан да се падне в деня след съботата на Декалога. Сред садукееите, чиито главни представители са били водещите свещеници, някои вярвали, че „на следващия ден след съботата“ (Левит 23:15, 16) означава следващия ден след седмичната Събота, а не празничната събота. В този случай четвъртък би могъл да бъде 14-ият ден според луната, но петък, 14-ият според официалния календар, или поне

според свещеническите служители, които отвели Исус при Пилат, но не влезли в двореца му, защото празнували Пасхата в петък вечерта. В еврейската литература няма записи за подобна разлика в празнуването, въпреки че има препратки към опити за манипулиране на календара от такива групи (виж Талмуд Рос Хашана 22б и Бележка 7 в изданието на Сончино, стр. 95). Някои садукееи и фарисеи са водили ожесточен спор дали денят на снопа на движението трябва да следва първата пасхална събота или седмичната събота, и че две школи на мисълта сред фарисеите са спорили дали законът за съботата има предимство пред закона за празника.

Споменава се несигурността дали еврейският календар е имал 13 месеца през 30/31 г. сл. Хр. , което е 17-та година в стандартния вавилонски цикъл. По този въпрос единствените документални доказателства идват от три папируса от 17-та година, състоящи се от по-ранен период. Тези папируси от Елефантина (виж том III, стр. 79-83, 103-107) показват, че еврейската практика със сигурност не е била последователна – че Адар II е бил също толкова възможен през 16-та година, колкото и през 17-та. Посочва се също, че ако евреите са имали фиксиран цикъл по времето на Христос, не е било малко вероятно техният еквивалент на вавилонския Улулу II през 17-та година да е Адар II в края на предходната година. Обяснено е, че ако еврейската 30/31 г. сл. Хр. е била обикновена година от 12 месеца, тогава Нисан през 30 г. сл. Хр. е напълно елиминиран (виж стр. 255) като възможна дата за разпятието. Въпреки това, 31 г. сл. Хр. е възможна, независимо дали II Адар е дошъл през 30 или 31 г., ако 1 Нисан през 31 г. е започнал след дълъг интервал от съвпадението или ако е бил забавен по предназначение.

Изчисление в еврейския календар. – Тъй като толкова много зависи от въпроса за елемента на изчисление в еврейския месец и от евентуален фиксиран цикъл от години, може би е добре да се проучат доказателствата за тези два фактора. Според Талмуда, еврейското календарно изчисление винаги е било поне привидно емпирично, т.е. основано на наблюдение на полумесеца и сезоните, определени от комитет на Синедриона. И все пак Талмудът съдържа индикации, че е имало известна свобода на действие за служителите, отговарящи за календара, да използват своята преценка. Винаги помнейки, че Талмудът е няколко века по-късен от времето на Христос – въпреки че се смята, че отразява обичаите от по-ранни времена – и че понякога е противоречив, можем да прегледаме, ако е необходимо, някои от доказателствата за календара, които той съдържа.

Талмудът споменава три условия, две от които биха показали необходимостта от вмъкване на 13-ти месец, за да се отложи Нисан до следващата луна: (1) ако равноденствието е закъсняло спрямо края на Адар, т.е. ако 12-тият месец е приключил твърде рано през март; (2) ако ечемичената реколта не е узряла навреме за церемонията по размахване на снопа; (3) ако незрелостта на овощните дървета показва, че е все още твърде рано; друго споменато условие е, ако пролетните агнета, необходими за Пасхата, са все още твърде млади. Дори ако вмъкването на допълнителния месец се определя само от сезонните условия, две от тези условия са били необходими, за да се определи необходимостта от отлагане. Това е оставило място за решение от страна на властите (виж Талмуд Санхедрин 11б, изд. Сончино, стр. 49). Що се отнася до ечемичената реколта, трите основни области на Палестина се различават по времето на зреене; при определяне на необходимостта от вмъкване на втория Адар, реколтата трябва да се прецени като твърде незряла в две от трите области. Правилото, че допълнителният месец не трябва да се обявява преди 1 Тишри (шест месеца предварително), доказва, че експертите са имали начини да го изчислят предварително чрез теоретични методи. Относно правилата в Талмуда за вмъкване на допълнителния месец вижте Санхедрин 11а–13б, изд. Сончино, стр. 44, 49–61. Равин Акиба (ок. 50–132 г. сл. Хр.), когато той

е бил затворен, се твърди, че е изчислил три последователни 13-месечни години предварително. Едва ли би могъл да направи това без познания за някакъв вид цикъл.

В обобщение: Цялата картина създава впечатлението, че отговорните за коригирането на календара е имало значителни теоретични изчисления, основани на техните очевидно емпирични методи – наблюдение на луната и сезоните – и че старите емпирични методи, макар и ненужни, са били увековечени церемониално (виж приложението към трактата Рош Хашана, изд. Сончино, стр. 178). Изглежда, че длъжностните лица, макар и стриктно да са приемали свидетели при всяко новолуние (виж том II, стр. 113, 122), са могли да използват определени разпоредби, за да отложат месеца понякога; и при многобройните условия за определяне на 13-ия месец те сигурно са имали значителна възможност да използват собствената си преценка (виж Талмуд Рош Хашана 22a–25b и приложение, изд. Сончино, стр. 91–115, 181). Талмудът показва, че са правили календарни изчисления от някакъв вид, известни само на малцина избрани. Те могли да изчислят равноденствието приблизително и едва ли са били напълно невежи относно теорията за лунния календар, която отдавна била позната на вавилонците и гърците, като например 19-годишен цикъл. Когато правилата за еврейския календар най-накрая били публикувани в систематична форма, за да освободят отдалечените евреи от зависимостта им от Йерусалим, тези правила не били обявени за ново изобретение, а за разпространение на методи, дълго съхранявани в свещеническите среди. Напълно е възможно, макар и недоказуемо, още през 1-ви век свещениците да са регулирали месец Нисан, за да определят деня на Пасхата спрямо пълнолунието или да го поставят в определен ден от седмицата (вж.

Талмуд Рош Хашана 20a, 22b, изд. Сончино, стр. 91–115), или че са определили вмъкването на 13-ия месец чрез фиксиран, повтарящ се цикъл, следвайки, във формален смисъл, старите емпирични практики от чист консерватизъм.

Възможността за фиксиран цикъл. – Поне до 3-ти век християните са знаели на еврейския 19-годишен цикъл (виж откъс от Анатолий в Евсевий, „Църковна история“ vii. 32). Ако е имало такъв еврейски цикъл през 1 век, каква би могла да бъде неговата схема? Дали неговите 13-ти месеци, повтарящи се през едни и същи години във всеки следващ цикъл, са съвпадали с 13-те месеци във вавилонския цикъл, който е бил стандартизиран в началото на 4 век пр.н.е. Доста близко съвпадение на вавилонските и еврейските месеци е посочено за 5 век пр.н.е. от някои от папирусите от Елефантина (виж таблиците в том III, стр. 108, 109). Това сходство може да е резултат от сходни емпирични методи, но чак до времето на Христос то може да е било резултат и от това, че евреите са използвали подобна форма на 19-годишния цикъл, цикъл, за който еврейските служители от 1-ви век едва ли са могли да не знаят.

Ако през 1-ви век е съществувал редовен еврейски цикъл, доближаващ се до вавилонския, от евреите би се очаквало да вмъкнат втори Адар или шест месеца по-рано, или шест месеца по-късно от вавилонския Елул II през 17-та година (виж стр. 236). Кой би бил той? Не може да се каже със сигурност. Интересно е обаче да се отбележи, че ако по-късното номериране на годините от еврейския цикъл може да се разшири назад до форма на цикъла от 1-ви век, която доближава вавилонската поредица, Адар II от еврейската 8-ма година би се паднал шест месеца по-рано от Елул II през 17-та вавилонска година; и че в такъв случай Адар II би се паднал както в 30, така и в 33 г. сл. Хр. и би елиминирал и двете години като възможни дати на разпятието, оставяйки 31 г. сл. Хр. като най-добрата възможност. Но в момента това е не повече от интересно предположение, тъй като нямаме преки доказателства за...

Еврейска практика през 1 век. Техният цикъл, ако има такъв, не е известен и е възможно да са използвали чисто емпирични методи, които поставят Адар II в различни години без система, така че може да е паднал например в 30-ти или 31-ви. Историческите доказателства в момента не дават основание да се твърди със сигурност за 13-ия месец в която и да е от двете години.

Въпрос на вероятност. – Що се отнася до действителните доказателства от астрономически и календарни данни, въпросът за 30 г. сл. Хр. спрямо 31 г. сл. Хр. може да бъде решен само по отношение на относителната вероятност. През 1-ви век или евреите са използвали редовен 19-годишен цикъл с фиксирана последователност от 13-месечни години, или не са. Ако не са имали редовна последователност, както мнозина смятат, дата като петък, 14 Нисан през 30 г. сл. Хр. , която зависи от идентичността на еврейската 13-месечна година със 17-та година от вавилонския цикъл (виж стр. 255 и бележка), е просто предположение. Ако са имали фиксирана последователност, няма доказателство, че тя е била идентична с вавилонския цикъл и не би могла да бъде същата като по-късната форма на еврейския цикъл, която започва твърде рано за ечемичената жътва. Ако най-ранната им фиксирана последователност от 13-месечни години е била същата, каквато са имали по-късно, когато са стандартизирали календара си, тогава еврейската година 30/31 сл. Хр. , годината, съответстваща на 17-ти век на Вавилон, със сигурност е била 13-месечна година, като 14 Нисан е петък. Доказано е, че ако изчислените фактори са повлияли на 1 Нисан през 31 г. сл. Хр. , има няколко възможни причини тази година да се счита не само за възможна година на разпятието, но и за по-вероятната от двете.

Експертни показания относно лунните изчисления

Причините за избора на 31 г. сл. Хр. като година на разпятието, за целите на това коментар, са обяснени (виж стр. 254). Поради присъщите несигурности, свързани със съвременните опити за изчисляване на древен календар, когато не са налични древни оригинални документи, е обърнато специално внимание на неастрономическите фактори. При оценката на доказателствата, предложени от лунните изчисления, редакторите на този коментар почувстваха нужда от експертна информация относно степента на надеждност на тези доказателства. Съответно, редакторът написа писмо до няколко водещи астрономи, с което поиска мнението им (1) относно степента на точност, възможна при изчисляване обратно към юлианската дата на всяко новолуние или пълнолуние по Христово време въз основа на съвременните лунни таблици; и (2) относно елементите на несигурност при преобразуването на такава древна дата от астрономически термини в конкретен ден в еврейския календар, както би било необходимо, за да се определи юлианска дата на разпятието.

В отговорите си на първия въпрос четиримата астрономи, които са отговорили, се различават по отношение на степента на грешка, която трябва да се допусне при изчисляване на древна фаза на луната, като тази граница на грешка се дължи главно на вариацията във въртенето на Земята около оста ѝ. (Тази ротационна променливост, която не може да бъде предвидена, не се дължи на несигурност при изчисляване на относителните движения на небесните тела; тя засяга само времето от деня, в което е настъпило новолуние, например. Тази грешка може да бъде елиминирана само в случаите, когато древни източници, като например записи на затъмнения, посочват часа на събитието.) Понякога тази малка граница на грешка би довела до несигурност относно това дали луната е достигнала ъгъл на възможна видимост в дадена местност преди или след залез. В такива случаи разлика от няколко минути може да направи разликата от цял ден в еврейския календар, тъй като полумесец, който не е достатъчно далеч от слънцето, за да се види една вечер, не може да се види до следващата вечер.

В отговорите си на втория въпрос обаче астрономите единодушно посочват важна и неизбежна несигурност във всяка дата на древен лунен календар. Дори ако новолунието можеше да се изчисли точно до частица от секундата, пак би имало

остават променливите и непроверими елементи, влияещи върху интервала между съвпадението и първата видимост след залез слънце (виж стр. 256). По този въпрос отговорите са единодушни, като посочват несигурността, свързана с всеки метод за изчисляване от астрономическите данни до конкретен ден от еврейския месец, когато няма налични данни от древни източници. По този начин те изясняват невъзможността да се идентифицира юлианският еквивалент на която и да е еврейска Пасха с абсолютна сигурност.

Писмото-запитване на редактора на коментара и отговорите от астрономите са възпроизведени тук изцяло: [Това писмо е адресирано до няколко астрономи.]

„15 януари 1956 г.

„УВАЖАЕМИ ГОСПОДИНЕ:“

„Пиша като редактор на 7-томен библейски коментар, от който Старият завет...“
Вече са издадени томове. Когато разглеждаме корелацията на библейската хронология с известните факти от древната история по отношение на юлианското датиране, нашият редакционен екип естествено желае да избегне неоправдани твърдения. Изхождахме от това, че определени дати от старозаветния период могат да бъдат установени с висока степен на сигурност чрез интерпретиране, чрез съвременни астрономически изчисления, на древни оригинални документи, като например специфични записи за затъмнения, вавилонски астрономически плочки или папируси, даващи еквивалентни слънчеви и лунни дати. Изглежда обаче, че има контраст между относителната сигурност на резултатите, които могат да се получат, когато такива източници са налични, и опитите за изчисляване на специфични новозаветни лунни дати, като например датата на Пасха по времето на Христос, чрез изчисление от съвременни астрономически таблици, при липса на древни датирани еврейски документи. Нашето проучване ни накара да се съмняваме в надеждността на така изчислените еврейски лунни дати. Съответно, мога ли да ви задам два въпроса?

„1. Вавилонската хронология“ на Паркър и Дюберщайн (Университет в Чикаго, 1942 г.), базирана на таблица М на Шох и работата на Сидерски, твърди само 70% точност до деня за своя вавилонски календар и допуска още по-малък процент за съответните еврейски дати. Казаха ми, че при датирането на фазите на луната още от 1 век сл. Хр. трябва да се вземе предвид възможна грешка от около два часа. Казаха ми обаче също, че някои таблици, като тези на Шох и Нойгебауер, предназначени за изчисляване на дати по лунния календар от лунни таблици, имат грешка, измерена в минути. Дали тези таблици, изчислени специално за древни времена, преминават към допълнителни усъвършенствания на изчисленията, които биха намалили обичайната грешка, или границата им на грешка трябва да се добави към двата часа?

„2. Освен гореспоменатия марж на грешка, изглежда има толкова много променливи календарни фактори, че се чудя доколко валидни са съвременните опити да се датира разпятието на Христос по лунни таблици, като се има предвид, че тези опити се основават на предположението, че подобни таблици като гореспоменатата ни позволяват да знаем точно в кои години 14-ият ден от еврейския лунен месец Нисан е дошъл в петък. Причината ми да се съмнявам във валидността на тези опити е, че определянето на дата като 14 Нисан изглежда зависи от (1) обратно изчисляване от съвременните таблици до лунната конюнкция, с очевидно възможност за по-голяма марж на грешка, отколкото си мислех; (2) теоретично оценяване на интервала между конюнкцията и видимия полумесец за началото на месеца, с допълнителната несигурност на еврейската практика и местното време, и (3) идентифициране на този лунен месец като Нисан (а не Адар II) чрез разширяване на поранния вавилонски 19-годишен цикъл до 1-ви век без датирани оригинални документи и без никаква гаранция, че е бил използван в тази форма в Палестина. Следователно бих...“

Попитайте: Каква е валидността, ако изобщо има такава, на лунните изчисления като метод за достигане до 14 Нисан през която и да е година от 1-ви век сл. Хр.

„Извинете ме, че отнемам ценното ви време. Ще оценя високо ранния ви отговор. Освен ако не посочите друго, ще разбера, че отговорът ви може да бъде цитиран.“

„С уважение,
(Подпис) Ф. Д. НИКОЛ“

„МИНИСТВО НА ВОЕННОМОРСКИ ВОЕННОМОРСКИ ВОЕНИ“

Военноморска обсерватория на САЩ

Вашингтон 25, окръг Колумбия

„В отговор вижте

NavObsy/G

H5(14)

Серия 127

24 януари 1956 г.

„Г-н Франсис Д. Никол, редактор на

„Ревю енд Хералд“

Такома Парк

Вашингтон 12, окръг Колумбия

„УВАЖАЕМИ Г-Н НИКОЛ:“

„Вашето писмо от 15 януари 1956 г. е получено. 70-процентната точност, която Паркър и Дъбърщайн оценяват за своята таблица с хронология, се отнася до процента случаи, в които дата, взета от таблицата, съвпада с астрономически изчислената дата за началото на месеца. Несигурността от един ден може да се избегне чрез изчисляване на началото на всеки месец, вместо да се използва таблица М на Шох, но трудът, който това би изисквало, не би бил оправдан. Когато възникне случай, в който точният ден е важен, може да се направи изчисление, ако е необходимо; астрономически изчислената дата обаче все още е подложена на грешка от поне един ден, отчасти поради неизбежните несигурности в изчисленото време на новолуние, но главно поради несигурността в интервала от новолуние до времето, когато полумесеца̀т действително е наблюдаван.“

„В отговор на първия ви въпрос, грешката в изчисленото време на новолуние се дължи отчасти на изчислителните грешки от приближенията в използваните конкретни таблици, и отчасти на неопределеностите в орбиталните елементи на слънцето и луната, както и на вариациите, които са възникнали в скоростта на въртене на Земята. Изчислителната грешка на таблиците на Шох за новолуние, които са били използвани от Паркър и Дюберщайн като астрономическа основа на тяхната таблица, е по-малка от 5 минути. Възможната допълнителна грешка от грешките в орбиталните елементи, приети от Шох, и от вариациите в скоростта на въртене на Земята е много трудна за оценка, но неопределеността е поне 2 или 3 часа през първи век сл. Хр.“

„Интервалът от новолунието до появата на полумесеца не може да бъде изчислен“ само от теория. Критериите трябва да бъдат установени емпирично за всяка отделна географска местност. Различните автори не винаги са постигнали пълно съгласие относно тези критерии; и освен това вероятно трябва да се направи известно отклонение за вариации, дължащи се на местните практики и обстоятелства по време на всяко наблюдение.

„Освен това, надеждността на корелацията на датите в древните лунни календари с датите в юлианския календар зависи от точността, с която календарът е възстановен и хронологията е установена. Не сме квалифицирани да коментираме този етап от проблема; второто издание на Паркър и Дюберщайн, публикувано през 1946 г., несъмнено е най-доброто, което е било постижимо тогава, макар че, признаваме, е подложено на по-нататъшно подобрене. В отговор на втория ви въпрос, следователно, заключението ви, че поради трите фактора, които споменавате, опитите за определяне на датите на 14 нисан в ранния еврейски календар са със съмнителна валидност, е правилно. Датите на 14 нисан в годините на първия век от християнската ера не могат да бъдат определени чрез астрономическо изчисление; те могат да бъдат фиксирани, ако изобщо по някакъв начин, само чрез изучаване и тълкуване на съвременни записи.“

„Можете да цитирате това писмо, ако желаете, но ние предпочитаме то да бъде...“

цитирано изцяло, а не частично.

„Искрено ваш, (Подпис)

GM КЛЕМЕНС“

Директор на Морски алманах,

Военноморска обсерватория на САЩ

„Офис на Морския алманах на Нейно

Величество, Кралска обсерватория

Гринуич, замъкът

Хърстмонсьо, близо до

Хейлшам, Съсекс, Англия.“

„24 януари 1956 г.

„Реф. 79/4 „Г-

н Франсис Д. Никол, редактор,

„Ривю енд Хералд“,

Такома Парк,

Вашингтон 12, окръг

Колумбия,

САЩ „УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН, „В отговор на Вашето интересно писмо от 15 януари 1956 г., съжалявам, че не мога да Ви предоставя много авторитетна информация или помощ във връзка с Вашите въпроси.

Пълни отговори могат да бъдат дадени само от авторитет по древна хронология, а аз не мога да твърдя, че съм такъв.

„Основната трудност при изчисляването на фазата на Луната преди две хиляди години е... невъзможността да се предскажат неравномерностите на въртене на Земята през последните две хиляди години. Известно е, че скоростта на въртене постепенно се забавя поради приливно триене и средна стойност за ефекта от това е включена в вековното ускорение на дължината на Луната; тази стойност сама по себе си е несигурна и към нея трябва да се добавят колебанията в дължината на Луната, дължащи се на неравномерни промени в скоростта на въртене на Земята, които не могат да бъдат предвидени. До известна степен всички тези промени се изглаждат от факта, че стойностите за вековното ускорение са изведени от проучване не само на съвременни наблюдения, но и на записите на древни затъмнения. Като се вземат предвид всички обстоятелства, мисля, че е малко вероятно фазата на Луната да бъде грешна с повече от няколко минути в началото на християнската ера.

„Обяснение за евентуалната грешка от два часа е, че някои от таблиците пропускат някои от...“
периодичните смущения в движението на Луната; макар че значително опростяват
изчисленията, тези пропуски могат да доведат до грешки от приблизително този порядък.

„Не мога да отговоря авторитетно на втория ви въпрос, тъй като това зависи от теоретичната
оценка за интервала между новолунието и първото наблюдение на видимия лунен полумесец.
Значителна работа е извършена по този въпрос от такива авторитети като Фотерингам, Шох и
Нойгебауер, но факт е, че чисто локалните условия могат да обезсилят дори най-внимателната работа
по отношение на конкретно наблюдение на лунния полумесец.“

„С уважение, (Подпис)

Д. Х. САДЛЪР“

Началник

„УНИВЕРСИТЕТ БРАУН“
Провидънс 12, Роуд Айлънд
19 януари 1956 г.

„Г-н Франсис Д. Никол, редактор на

„Ревю енд Хералд“

Такома Парк

Вашингтон 12, окръг Колумбия

„УВАЖАЕМИ Г-Н НИКОЛ:“

„Получих писмото ви от 15 януари и се надявам, че следните бележки ще изяснят въпросите ви: 1.
Необходимо

е рязко да се прави разлика между проблема за определяне на моментите на съвпади или
опозиции и проблема за първата видимост на новолунието. Всички съвременни таблици, които
споменавате, ще дадат съвпади или опозиции с изключително висока точност. Следователно, всички
данни, свързани със затъмненията, са напълно надеждни.“

„Точно обратното обаче е случаят с проблема за първата видимост. Всички съвременни
таблици трябва да правят произволни предположения относно условията на видимост в древността
като цяло или в конкретни местности. Тези предположения са силно произволни и дори за съвременни
времена изключително ненадеждни. Тъй като феноменът на първата видимост е свързан със залеза,
всички такива таблици включват неточности от един цял ден. Разбира се, има много случаи, в които
въпросът за първата видимост може да бъде решен с голяма вероятност, но много критични случаи
винаги ще останат нерешени. Мога да ви насоча към съвременните вавилонски изчисления на
първите видимости, които често оставят резултата под съмнение. Съвременните таблици вероятно не са по-
добри и често са по-лоши. За справка мога да цитирам моята статия „Вавилонският метод за изчисляване
на последните видимости на Меркурий“, *Proceedings of the American Philosophical Society*, том 95, №
2, 1951 г.; и *Astronomical Cuneiform Texts*, Лондон, 1955 г., том 3, таблици 140 и сл.

„2. Причините ви да се съмнявате във валидността на датирането на 14 нисан са напълно основателни.“
Всеки един аргумент, споменат от вас, би бил достатъчен, за да направи резултатите наистина
съмнителни.

„С най-искрени пожелания,

(Подпис) О. Нойгебауер“

ASTRONIMISCHES RECHEN-INSTITUT В ХАЙДЕЛБЕРГ

„Хайделберг, 21.2.1956 г.

Грабенгасе 14
Телефон 71231/330
71666

„Г-н Ф. Д. Никол,
редактор на „Ривю енд Хералд“
Такома Парк

Вашингтон 12, окръг Колумбия, САЩ
„Уважаеми г-н Никол,

професор Фрике ми повери задачата да проуча въпросите, които
попитахте в писмото си до него и поискахте да ви отговоря.

„Относно първия ви въпрос, трябва да се каже следното: изчисляването на фазите на луната се основава на определянето на новолунието. За тази цел може да се използва една от няколко таблици, които се различават една от друга по точността на резултатите, до които водят. Всъщност има таблици, които дават резултати, които могат да бъдат грешни с до един час. От друга страна, като се използват таблиците на К. Шох (Астрономически и др. ...), се получава времето на новолунието с точност до няколко минути. При хронологичните задачи често се налага да се справяме с определянето на новия полумесец, чиято видимост – както е добре известно – играе отличителна роля в хода на стария еврейски календар. Точността на неговото изчисляване, например чрез таблиците на Нойгебауер, е напълно адекватна за хронологичните изисквания.“

„Сега ще премина към втория ви въпрос, а именно с каква точност може да се изчисли 14-ти Нисан. Докато определянето на 14-ти Нисан се основава на появата на новия полумесец – следователно чисто астрономически проблем – не срещаме никакви трудности. Движението на слънцето и луната назад до древността е достатъчно добре известно от данните за затъмненията, за да се изчисли новолунието и новият полумесец с достатъчна точност, както е посочено по-горе. Въпросът обаче е дали по времето на Христос началото на месеца се е определяло от наблюдението на новия полумесец или по това време други календарни форми са били широко разпространени. Това е важен въпрос, който изследователите на античността трябва да разрешат.“

„Ако някой за веднъж приеме, че началото на месеца е било базирано на наблюдението на новия полумесец, не може да потвърди, нито да отрече с пълна сигурност, че изчисленото определяне на 14-ти Нисан би съвпаднало с това, получено от действителните наблюдения на новия полумесец. Отклонение от изчислителните резултати може да възникне при определени обстоятелства, ако в случай на лоши условия за наблюдение продължителността на месеца е била определена циклично. По същия начин емпиричното използване на интеркалацията [т.е. вмъкването на корекция, като например втори Адар] може да доведе до несъответствия. Следователно всеки случай трябва да се разглежда отделно при разглеждането на този проблем, защото винаги е възможно, чрез благоприятната ситуация на даден случай, да се получи надеждно изчисление, докато, от друга страна, при неблагоприятни обстоятелства не може да се получи еднозначен отговор.“

„С най-добри

пожелания, (Подпис) Д-р Улрих Баер.“ [Превод от немски от Симон Даро Госнер от Военноморската обсерватория на САЩ.—Редактори.] [През 1974 г. до трима от тези четирима астрономи е отправено запитване относно евентуална промяна след 18 години във валидността на възгледите, изразени в горните писма. Д-р Д. Х. Садлър посочва, че последните изследвания на въртенето на Земята и вековното ускорение на Луната показват, че оценката, в

Писмото му от 24 януари 1956 г. за възможните грешки във времената на фазите на луната е прекалено оптимистично. Другите два отговора - от д-р О. Нойгебауер и д-р Р.Л. Дънскомб (който отговори като титуляр на позицията, заемана от д-р Клемънс през 1956 г.) – бяха сходни. И двамата се съгласиха, че по-ранните букви могат да останат непроменени и че по-новите лунни таблици (които съвпадат в рамките на минути с всички други съвременни таблици) не са намалили несигурността, присъща на изчисляването на древните дати в лунните календари. Такава реконструкция зависи от оценката на променливия интервал от астрономическото новолуние до видимия полумесец. – РЕДАКТОРИ.]

Библиография

АМАДОН, ГРЕЙС. „Древноеврейски календар“, Journal of Bible Literature, LXI 227–280. Технически

изследване, предлагащо 31 г. сл. Хр. за година на разпятието, основано на интересната хипотеза, че евреите по времето на Христос са регулирали 1 Нисан, така че 13-ти да съвпадне с пълнолунието. То е ценно за този, който може да използва лунните данни дискриминативно; въпреки че календарната му теория за 13 Нисан не е получила признание; и съществуващите доказателства не потвърждават поставянето на обичайната пасхална вечеря във вечерта, която започва на 14 Нисан. Вижте критиката на тази статия от Ричард А. Паркър („Древноеврейски календар: Критика“) в същото списание, LXIII (1944), 173–176, и отговора на г-ца Амадон („Календарът на разпятието“) в същия брой, стр. 177–190.

БОУК, АРТУР ЪР. История на Рим до 565 г. сл. Хр., 4-то издание. Ню Йорк: The Macmillan Company, 1955. 569 стр. Добра кратка история на Рим, сбита, четима и авторитетна. Глави 16 и 17 разглеждат събитията от новозаветния период.

CAIRD, GB „Хронологията на Новия завет“, в „Тълкувателен речник на Библията“, том 1, стр. 599-607. В раздел А.1.b, стр. 600, 601, се обсъжда преброяване по времето на раждането на Христос, като се позовава на Квирий и на друго преброяване от този период, при което за записването се е изисквало връщане в семейния дом.

Кеймбриджката древна история (вижте записа на страница 43). Том X, Августовата империя, обхващащ периода от 44 г. пр.н.е. до 70 г. сл.н.е., дава предисторията на организацията и управлението на империята по времето на Новия завет. От особен интерес за това изследване са глави 5, 11 и 19, за Август, Ирод и Тиберий.

ХОРН, ЗИГФРИД Х. и УУД, ЛИН Х. Хронологията на Ездра 7, 2-ро издание, преработено издание. Вашингтон: Преглед и Herald, 1970. 192 стр. Полутехнически труд, установяващ датата 457 г. пр.н.е. въз основа на източници. По-ранните му глави дават основните факти, с документация, за древните календари и годишните изчисления. Вижте предварителното таблично представяне на еврейски календар от тези автори в този коментар, том III, стр. 108, 109; вижте също, по календарни проблеми, други книги, изброени в библиографията на статията за еврейския календар в том II, стр. 123.

ЙОСИФ, ФЛАВИЙ. Вижте записа на стр. 81.

ОГГ, ДЖОРДЖ. Хронологията на публичното служение на Исус. Кеймбридж: The University Press, 1940. 339 стр. Преглед на датите, посочени от различни автори, стигащи до датите 28/29 до 33 г. за служението на Исус. Изследователят на темата, който може да отсее различните мнения и да претегли доказателствата, за да стигне до собствените си заключения, ще намери полезен материал в тази книга, въпреки че заключенията ѝ не са приемливи. Например, тя обяснява и опровергава теорията за съвпадението на 15-тата година на Тиберий (стр. 173–183); обсъжда различните решения на проблема с Тайната вечеря и еврейския календар (гл. 9); представя множество гледни точки за продължителността на служението на Христос (гл. 4–6), както и за датата на разпятието и методите за изчисляване на лунния календар, които обикновено се използват (гл. 10).

OLMSTEAD, AT „Хронологията на живота на Исус“, Anglican Theological Review, XXIV (1942), 1–26. Прекалено догматично твърдение за предполагаемо фиксираното датиране на служението на Исус. Чрез елиминиране на един пасхален текст от Евангелието на Йоан и прилагане на „празника на юдеите“ към Шатрите, тази статия дава времетраенето на Христовото служение малко над една година. Нейното изложение на 7 април 30 г. сл. Хр. като дата на разпятието не е ново, но то надхвърля другите, като твърди, че има абсолютно доказателство от (теоретична) реконструкция на вавилонския календар (вижте Паркър и Дъбърщайн в тази библиография). Същият автор, скоро след публикуването на статията си, е бил предаден на публикуването на още едно неоправдано заключение чрез твърде повърхностния си преглед на нова книга за древни синагогални четения от Писанието. В приложение към книгата си „Исус в светлината на историята“ (Scribner's, 1942) той вмъква твърдението, че служението на Исус е започнало с Неговата проповед от Исаия в синагогата в Назарет на 18 декември 28 г. сл. Хр. и следователно е продължило точно 475 дни! За опровержение на догматичните твърдения на Олмстед относно предполагаемо фиксирани дати вижте Карл Х.

Краелинг, „Хронология на живота на Исус от Олмстед“, в същия том на същото списание, [стр.](#) 334–354.

ПАРКЪР, РИЧАРД А. и ДЪБЪРСТАЙН, УОЛДО Х. Вавилонска хронология, 626 г. пр.н.е. - 75 г. сл. Хр. Провидънс, Роуд Айлънд: Brown University Press, 1957. 47 [стр.](#) Съдържа таблици, даващи юлианската дата на 1-во число на всеки месец от вавилонския лунен календар, реконструирани от таблици на Шох и Сидерски, и включващи информация относно определени 13-ти месеци от вавилонски източници. Трябва да се обърне внимание на предупреждението му ([стр.](#) 25) за възможна грешка от един ден в някои от месеците, а повече за еврейските дати.

[ТАЛМУД](#). Вижте статията „Вавилонският [Талмуд](#)“ на [стр.](#) 101.

17

17Никъл, Ф. Д. (1978). Коментар на Библията на адвентистите от седмия ден: Светата Библия с екзегетични и обяснителни коментари. Серия с коментарни справки (Матей 1:1).

Вашингтон, окръг Колумбия: Асоциация на издателствата „Ревю енд Хералд“.